

A woman with blonde hair is shown in profile, looking out over a dense cityscape, likely Brussels. The image is semi-transparent, allowing the city buildings and streets to be seen through her face and hair. The overall tone is professional and forward-looking.

Financiële situatie van de Brusselse lokale besturen

Budget 2016

Budget 2016: nationale trends en regionale verschillen

Net zoals de andere openbare besturen in dit land, maakten de lokale besturen een budget op voor 2016 tegen de achtergrond van een socio-economische context die weinig groeivoorzichten biedt. Zowel in hun financieringsbronnen als in hun uitgaven merken lokale besturen daarbij de invloed van hervormingen die in werking treden, denken we maar aan de pensioenhervorming, de invoering van de hulpverleningszones, de taxshift ...

Hun bewegingsruimte wordt bovendien beperkt door het engagement in het kader van het budgettair stabiliteitspact, waarmee alle bestuursniveaus samen een terugkeer voorzien naar het evenwicht van de Belgische overheidsfinanciën.

Deze analyse neemt de financiën van de lokale besturen onder de loep. In de cijfers komen niet alleen de gemeenten aan bod, maar ook de provincies, OCMW's, politiezones en, voor het eerst, de hulpverleningszones. Die laatste

werden opgericht in het kader van de hervorming van de brandweerdiensten en zijn sinds 2016 allemaal operationeel.

Belfius licht uiteraard voor het hele land de evolutie toe van de lokale financiën. Door de diverse institutionele hervormingen behoort de organisatie van de lokale besturen nu echter vrijwel uitsluitend tot de bevoegdheid van de Gewesten. De toenemende regionale differentiatie maakt dat een financiële vergelijking steeds minder opgaat. Zowel het reglementair kader verschilt (organieke wet, toezicht, boekhoudkundige regels ...) als de financieringssystemen (fondsen, toelagen, mechanismen voor fiscale compensatie ...). Dat is de reden waarom deze studie voortaan uit drie afzonderlijke publicaties bestaat, één voor elke regio¹.

Vooraleer dieper in te gaan op de lokale besturen in Brussel bespreken we eerst de nationale trends én de specifieke regionale evoluties.

De lokale besturen vormen een niet te verwaarlozen economisch en financieel gewicht

Alle lokale besturen samen (gemeenten, provincies, OCMW's, politie- en hulpverleningszones) noteren een geaggregeerd budget van 33,9 miljard EUR in 2016, d.w.z. 3 029 EUR per inwoner.

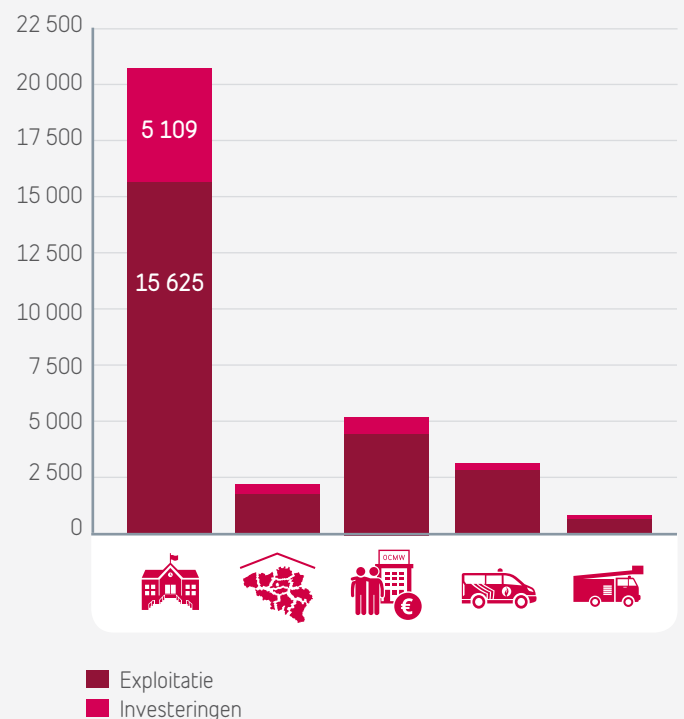
De exploitatie-uitgaven komen uit op 27,4 miljard EUR (of 81 %), terwijl de investeringsuitgaven 6,6 miljard EUR (of 19 %) bedragen.

In tegenstelling tot de voorbije jaren is het volume aan investeringsprojecten, dat in bepaalde regio's historisch laag lag, toegenomen met 8,7 %. De exploitatie-uitgaven (personeel, werking enz.) blijven daarentegen goed onder controle en laten een zeer matige groei optekenen van 1,1 %.

Bij de lokale besturen nemen de gemeenten 61 % van de totale uitgaven voor hun rekening, tegen 21 % voor de OCMW's, 9 % voor de politiezones, 6 % voor de provincies en 2 % voor de hulpverleningszones. Bij de investeringen is het overwicht van de gemeenten nog meer uitgesproken, aangezien zij alleen al voorzien in 78 % van de investeringsuitgaven van de lokale sector.

Op regionaal vlak vertegenwoordigen de Vlaamse lokale besturen 53 % van de totale lokale uitgaven, tegen 34 % voor de Waalse en 14 % voor de Brusselse lokale besturen.

MIO EUR | Financieel gewicht van de lokale sector - Budget 2016



¹ Alle publicaties per regio zullen permanent beschikbaar zijn in PDF-formaat op www.belfius.be/onzestudies.

De exploitatie-uitgaven blijven onder controle

➤ Een heel lichte stijging met 1,1 %

In de budgetten 2016 voorzien de lokale besturen voor bijna 27,4 miljard EUR aan exploitatie-uitgaven, wat een lichte stijging is van gemiddeld 1,1 % ten opzichte van 2015. Die zwakke evolutie van de exploitatie-uitgaven zou in werkelijkheid evenwel fors kunnen uitvallen dan verwacht door een lichte toename van de inflatie (1,6 % in 2016 tegen 0,56 % in 2015 volgens het Federaal Planbureau). De inflatie zal immers een invloed hebben op de personeelsuitgaven (spilindex) en op de werkingskosten van de overheid in 2016.

Die evolutie vertoont lichte verschillen naargelang van de regio's, het type bestuur en de uitgavencategorie. De toename van de exploitatie-uitgaven is bijzonder klein in Brussel (+0,4 %) en Vlaanderen (+0,9 %), terwijl ze iets hoger ligt in Wallonië (+1,8 %).

➤ De personeels- en werkingsuitgaven: een beperkte stijging met 0,9 %

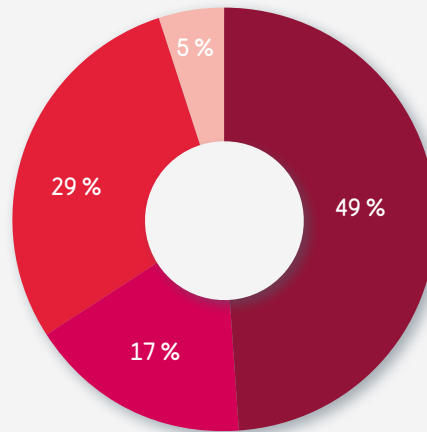
Voor alle lokale besturen van het land samen komen de personeels- en de werkingsuitgaven uit op respectievelijk 13,4 miljard EUR en 4,5 miljard EUR, dat is samen 66 % van de totale exploitatie-uitgaven. Hun evolutie is goed onder controle, met een beperkte stijging van 0,9 %, zowel voor de werkings- als de personeelsuitgaven.

De zeer zwakke evolutie van de personeelsuitgaven kan in de eerste plaats worden verklaard door het feit dat de lokale besturen er zijn van uitgegaan dat in 2016 de spilindex voor het openbaar ambt niet zou overschreden worden (en er dus geen indexeringsmet 2 % van de lonen en de sociale uitkeringen zou komen). In werkelijkheid is die overschrijding er vroeger gekomen dan verwacht (nl. in mei 2016) en dat zal dus vanaf de tweede jaarhelft van 2016 een weerslag hebben op de loonkosten.

Dat de personeelsuitgaven slechts licht stijgen, is eveneens het gevolg van de besparingsmaatregelen die bepaalde lokale besturen namen om het aantal lokale ambtenaren te doen stabiliseren of in te krimpen (door personeel dat met pensioen gaat niet te vervangen, tijdelijke contracten niet te verlengen, of in bepaalde extreme gevallen zelfs over te gaan tot ontslag).

Op basis van de statistieken van DIBISS komt het aantal werknemers in de lokale besturen² van het land uit op 218 517 voltijdse equivalenten einde 2015, wat een daling is met meer dan 5 000 VTE's (-2,3 %) ten opzichte van einde 2012.

Structuur van de exploitatie-uitgaven van de lokale sector - Budget 2016



■ Personeel
■ Werking
■ Overdrachten
■ Schuldutgaven
■ Overboekingen

De personeelsinkrimping doet zich vooral voor in Vlaanderen (-4,5 %) en in iets minder sterke mate in Wallonië (-0,6 %). De Brusselse lokale besturen laten daarentegen een stijging optekenen van het personeelsbestand met 2,5 %, hoofdzakelijk als gevolg van de forse demografische aangroei, de grotere vraag naar sociale bijstand (OCMW's), en de invulling van het kader in de politiezones.

Beide evolutiefactoren compenseren de financiële impact die de geleidelijke invoering van de pensioenhervorming van het statutair personeel met zich meebracht (met een progressieve stijging van de bijdragepercentages zoals voorzien in de wet van 24 oktober 2011)³.

² Enkel voor de gemeenten, provincies, OCMW's, politiezones en hulpverleningszones.

³ Voor meer details verwijzen wij naar fiche nr. 9 "de pensioenlasten van de lokale ambtenaren" van de publicatie over de financiële uitdagingen van de nieuwe gemeentelijke bestuursperiode (2013-2018) - www.belfius.be/FinanciëleUitdagingen.

➤ De overdrachtuitgaven: de stijging van de toelage aan de OCMW's stabiliseert in 2016

De overdrachtuitgaven omvatten de toelagen die de lokale besturen doorgaans (verplicht) toekennen aan andere lokale besturen of aan gezinnen en verenigingen. Ze bedragen in het budget 2016 7,9 miljard EUR of 29 % van de exploitatie-uitgaven en blijven sterker toenemen (+1,9 %) dan de andere uitgavencategorieën, maar het verschil is flink afgenomen.

Als gevolg van de regeringsmaatregelen voor de hervorming van het stelsel van de werkloosheidsuitkeringen (uitsluiting van langdurig werklozen en degressiviteit van de uitkeringen), waren in 2015 de uitgaven voor sociale bijstand van de OCMW's fors gestegen (met 4,8 % in Vlaanderen en met bijna 15 % voor het leefloon in Wallonië en in Brussel).

De officiële cijfers van de POD Maatschappelijke Integratie voor het jaar 2015 maken dan ook gewag van een historische stijging (+12,4 %) van het aantal begunstigen van het recht op maatschappelijke integratie.

De toename van die kosten kwam bij de gemeenten terecht die zoals wettelijk bepaald het exploitatietekort van het OCMW moet dekken via de gemeentelijke toelage. Vooral in de grote steden is dit voelbaar omdat die meer te maken krijgen met de gevolgen van een verarmende bevolking. Volgens het budget 2016 is de toename van de toelage aan de OCMW's gestabiliseerd.

De gemeenten komen eveneens in grote mate tussen in het kader van het veiligheidsbeleid, via de dotatie aan de politiezones of de nieuwe hulpverleningszones (brandweer).

De gemeentelijke toelage dekt immers iets meer dan 60 % van de totale financiering van de politiezones (1,8 miljard EUR) en bijna 75 % van die van de hulpverleningszones (527 miljoen EUR).

Voor de nieuw opgerichte hulpverleningszones bedraagt de gemiddelde gemeentelijke toelage 52 EUR per inwoner. Terwijl de begrotingsmiddelen die werden toebedeeld aan de brandweer niet significant zijn geëvolueerd in vergelijking met 2015, loopt de individuele evolutie sterk uiteen. De oprichting van de hulpverleningszones heeft immers gezorgd voor een zekere herschikking van de bijdragen die de gemeenten leveren voor de financiering van de brandweer (met toelagen die variëren van minder dan 20 EUR per inwoner tot meer dan 150 EUR per inwoner). Bovendien hebben sommige gemeenten in hun budget zowel de achterstallige dotaties ingeschreven in het kader van het oude systeem als de toelage aan de nieuwe hulpverleningszone.

➤ De financiële lasten zijn zeer stabiel en dalen zelfs

Tot slot vertegenwoordigen de financiële lasten met de rentebetalingen en de schuldaflossingen 5 % van de exploitatie-uitgaven⁴.

Hun relatieve gewicht verschilt sterk naargelang van het type bestuur. Gemeenten en provincies bij wie ook het merendeel van de investeringen geconcentreerd zit (vooral gefinancierd via leningen) wegen hier het zwaarst door. In de huidige context van historisch lage rentevoeten zijn de financiële lasten van de lokale besturen nu al verscheidene jaren zeer stabiel, en laten zij in 2016 een verdere daling optekenen met 1,8 %.

2016: alle 34 nieuwe hulpverleningszones operationeel

2016 is een sleuteljaar voor de hervorming van de civiele bescherming: de 34 nieuwe hulpverleningszones zijn eindelijk allemaal operationeel. Hierin worden de vroegere 250 Vlaamse en Waalse brandweerdiensten opgenomen.

Als nieuwe lokale entiteiten vertegenwoordigen ze niet minder dan 710,5 miljoen EUR (71 EUR per inwoner) aan exploitatie-uitgaven, die in hoofdzaak te maken hebben met de kosten voor de operationele opdrachten die de brandweer uitvoert (78 % van de totale uitgaven betreft personeelskosten).

Ook al kunnen de zones sommige van hun prestaties factureren, toch zijn het vooral de dotaties van de federale overheid en van de gemeenten die zorgen voor de financiering van hun werking (90 % van de totale ontvangsten). Momenteel bedraagt het aandeel in de financiering van de zones 20 % voor het federale niveau en 80 % voor de gemeenten. Er is dus nog marge voor groei in de richting van een evenwichtige financiering van 50 % federaal en 50 % door de gemeenten, zoals ook werd vooropgesteld bij de hervorming.

Ten slotte plannen de hulpverleningszones investeringen van 81,5 miljoen EUR (8 EUR per inwoner) in 2016, vooral in voertuigen en bedrijfsuitrusting (82 % van de investeringen). De financiering van die investeringen wordt voor 46 % mogelijk gemaakt via kapitaaltoelagen (federaal en gemeentelijk), terwijl de leningen voor 34 % zullen bijdragen.

⁴ Als we geen rekening houden met de kapitaalaflossingen van de lokale besturen in Vlaanderen, waarvan de aflossingen theoretisch gezien deel uitmaken van de "overige financieringsverrichtingen" (BBC).

De exploitatie-ontvangsten kennen een beperkte stijging van 1,9 %

Om het budget in evenwicht te houden, zouden de lokale besturen idealiter moeten kunnen rekenen op een toename van de ontvangsten die vergelijkbaar is met die van de uitgaven. Volgens onze analyse komen de exploitatie-ontvangsten in 2016 uit op 28,6 miljard EUR, wat een toename is met slechts 1,9 % in vergelijking met 2015.

➤ De belastingontvangsten: een groei van 3,2 %, maar opgelet met de conclusie

De belastingontvangsten van de lokale besturen bedragen 10 miljard EUR, dat is gemiddeld 892 EUR per inwoner, en vormen 35 % van de exploitatie-ontvangsten. De fiscale bevoegdheid van de lokale besturen zit evenwel geconcentreerd bij de gemeenten en de provincies. Voor die laatste categorie is de fiscaliteit de belangrijkste financieringsbron die op zich al meer dan 50 % levert van hun exploitatie-ontvangsten.

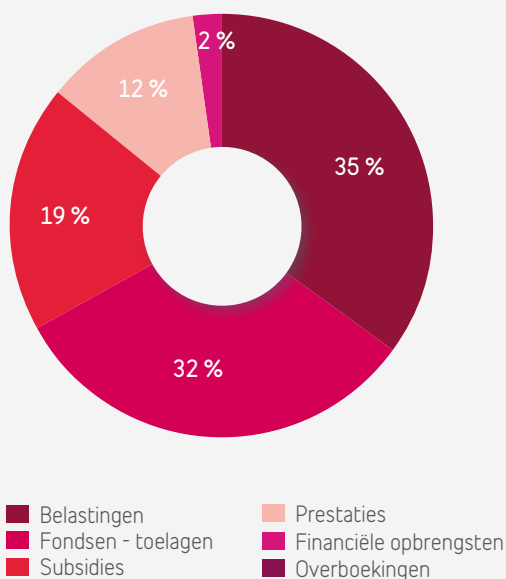
Die ontvangsten bestaan uit de zogenaamde aanvullende belastingen (de aanvullende personenbelasting en de onroerende voorheffing) voor meer dan 8,3 miljard EUR (of 83 %) en de specifieke gemeentelijke of provinciale belastingen voor 1,7 miljard EUR (of 17 %).

De belastingontvangsten laten op basis van de budgetramingen 2016 een groei optekenen van 3,2 %, een stijging die gevoelig hoger ligt dan die van de uitgaven. De stijging van de belastingontvangsten in 2016 is sterker in Wallonië (+4,5 %), blijft hoog in Brussel (+3,8 %) en ligt wat lager in Vlaanderen (+2,5 %).

Die relatief sterke evolutie van de belastingontvangsten kan niet worden verklaard door hogere aanslagvoeten, noch door een uitbreiding van de belastbare grondslag, maar is een rechtstreeks gevolg van inkohieringsproblemen voor de aanvullende belasting op de personenbelasting in 2015. De FOD Financiën heeft immers forse vertraging opgelopen bij de inkohieringswerkzaamheden, wat zich vertaalde in een minderontvangst voor de gemeenten (53 miljoen EUR minder in Brussel en 200 miljoen EUR in Wallonië, ± 25 % minder dan voorzien). De budgetraming voor 2016 is dus ietwat vertekend en overgewaardeerd doordat de niet-ontvangen inkomsten voor 2015 opnieuw werden meegerekend.

De gemiddelde aanslagvoet van de aanvullende belasting op de personenbelasting komt in 2016 uit op 7,5 %, nagenoeg ongewijzigd ten opzichte van het jaar daarvoor.

Structuur van de exploitatie-ontvangsten van de lokale sector - Budget 2016



De ontvangsten van de aanvullende belasting op de onroerende voorheffing daarentegen, vertonen geen erg sterke evolutie (tussen +0,6 % en +1,9 % afhankelijk van de regio). De aanslagvoet van de aanvullende belasting op de onroerende voorheffing laat geen noemenswaardige evolutie optekenen in 2016 (blijft gemiddeld 1 345 opcentiemen of 2 691 opcentiemen om te kunnen vergelijken met de Waalse en Brusselse aanslagvoeten).

We stellen eveneens een zekere vertraging vast in de stijging (+3,4 %) van de lokale belastingen in 2016 (zoals de parkeerbelasting, de afvaltaks, de belasting op tweede verblijven...). Die belastingen kenden de jaren voordien in de drie gewesten van het land een vrij dynamische evolutie (met een groei tussen 5 % en 10 %).

➤ **De fondsen en toelagen: een stijging met 2,2 %**

De ontvangsten uit fondsen en toelagen zijn in vrij bescheiden mate gestegen, nl. met 2,2 % in 2016, wat een mooie prestatie is gelet op de context van lage inflatie en begrotingssanering. Beide hebben een invloed op de belangrijkste overheden die de lokale besturen subsidiëren, vooral de Gewesten die de gemeenten en de provincies betoelagen, maar ook het federale niveau dat de OCMW's en de politiezones van toelagen voorziet. Die financiële overdrachten van andere bestuursniveaus vertegenwoordigen 51 % van de totale exploitatie-ontvangsten van het budget 2016.

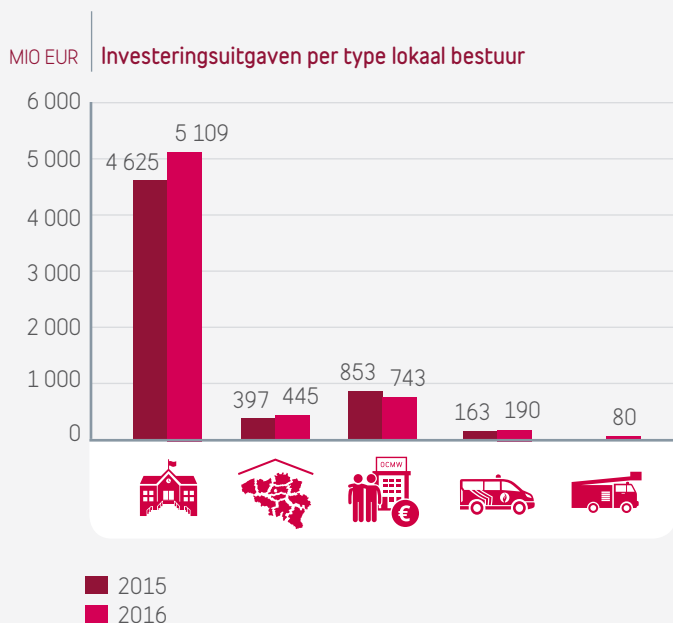
➤ **De eigen ontvangsten: een belangrijke financieringsbron voor de OCMW's**

Ten slotte nemen de eigen ontvangsten 14 % van de exploitatie-ontvangsten voor hun rekening. Ze worden gegenereerd door de activiteit van lokale besturen (prestaties) of vormen ontvangsten uit het gemeentelijk patrimonium (huur, financiële opbrengsten).

Binnen deze categorie zijn de ontvangsten uit prestaties duidelijk sterker vertegenwoordigd met 3,4 miljard EUR (12 %) in het budget 2016. Relatief gesproken vormen zij een belangrijke financieringsbron voor de OCMW's (via een bijdrage die de begunstigden van diensten betalen zoals een bijdrage voor maaltijden en hulp aan huis, dagprijs rusthuis...). Voor alle OCMW's van het land dragen ze gemiddeld voor meer dan 25 % bij tot de exploitatie-ontvangsten, met grote verschillen naargelang van de regio.

De financiële opbrengsten (rente, dividenden) vertegenwoordigen nog slechts minder dan 650 miljoen EUR, d.w.z. 2 % van de exploitatie-ontvangsten (vooral voor de gemeenten) en dalen in 2016 verder met bijna 8 %. Die evolutie ligt in het verlengde van de structurele daling van de dividenden van de intercommunales voor gas- en elektriciteitsdistributie na de vrijmaking van de energiemarkt, en heeft ook, zij het in mindere mate, te maken met de impact van de lagere rente op de rendementen van de thesaurie-overschotten.

De evolutie van de overheidsinvesteringen verschilt naargelang van de regio



Net zoals in vele Europese landen, zijn de lokale besturen belangrijke investeerders in de overheidssector. Volgens cijfers van de nationale rekeningen vertegenwoordigen de investeringen van de lokale sector bijna 40 % van de bruto-investeringen in vaste activa van de overheid.

In vergelijking met de exploitatie-uitgaven schommelen de investeringsuitgaven veel sterker van jaar tot jaar. Naast een cyclisch effect dat te maken heeft met de gemeentelijke bestuursperiode, zijn de investeringsprojecten van de lokale besturen zeer gevoelig voor het economisch klimaat, de demografische evolutie en de beschikbare budgettaire marge.

Enige nuance is hier op zijn plaats: de evolutie van de geplande investeringsramingen in het budget kent een relatief lage realisatiegraad (tussen 50 % en 60 %).

De investeringen die de lokale sector in het budget 2016 voorziet, komen uit op 6,6 miljard EUR, tegen 6,0 miljard EUR in 2015. Dat is een toename met 8,7 %.

Die groei wordt in hoofdzaak gedragen door de gemeenten (+10,5 %) die op zich al meer dan 75 % vertegenwoordigen van het investeringsvolume van alle lokale besturen samen.

De dynamiek van de gemeentelijke investeringsprojecten verschilt naargelang de regio. In Vlaanderen blijven de investeringsramingen in 2016 op hetzelfde niveau⁵ van 3,5 miljard EUR als in 2015. Die evolutie moet worden genuanceerd binnen het kader van het eerste meerjarenplan 2014-2019 van de Beleids- en beheerscyclus (BBC). De investeringspiek die het meerjarenplan 2014-2019 aanvankelijk voorzag, bleek een overraming te zijn. Het wees eerder op de intentie van de lokale sector om tijdens de bestuursperiode een zeker volume aan investeringsplannen op de beleidsagenda te zetten. Het budget 2016 bevestigt dat het investeringsvolume verder over de resterende jaren van de bestuursperiode wordt gespreid.

Voorals in **Wallonië** zijn de investeringsprojecten van de gemeenten volgens het budget 2016 vrij spectaculair gestegen (+25 %). In 2015 werd al een eerste opleving van 9,5 % vastgesteld, maar die toename volgde eigenlijk na

twee opeenvolgende dalingen van meer dan 15 % in 2013 en 2014. Wat we nu zien, is dan ook veeleer een terugkeer naar een normaal investeringsniveau dan een echte piek in de investeringsprojecten.

In het **Brussels Gewest** stellen we eveneens een toename vast van de gemeentelijke investeringen (+6,8 %) en vooral bij de OCMW's (+30 %). Die evolutie ligt in het verlengde van de investeringsinspanning die niet was afgenomen in het begin van de gemeentelijke bestuursperiode, in tegenstelling tot wat in de andere twee regio's werd opgetekend. Door de uitzonderlijk forse demografische ontwikkeling van de voorbije jaren, hebben de lokale besturen met de steun van het Gewest het hoofd moeten bieden aan een dringende vraag naar openbare infrastructuur.

Conclusie: de budgetsaldi blijven globaal behouden

De toenemende verschillen op het vlak van de boekhoudkundige reglementering en de vereiste evenwichten die worden opgelegd aan de lokale overheden in de drie regio's van het land, maken het erg moeilijk om een globaal beeld te geven van de evolutie van de begrotingssaldi voor de lokale sector. Daarom bespreken we de budgetsaldi per regio.

➤ Vlaamse lokale besturen: meer dan vier gemeenten op vijf hebben een positieve autofinancieringsmarge

Het structurele evenwichtscriterium van de autofinancieringsmarge gaat na in hoeverre de exploitatie-ontvangsten duurzaam de uitgaven voor leningen dekken (interest en aflossingen). Alle gemeenten voorzien dat ze tegen het einde van het meerjarenplan, zoals verplicht, in evenwicht zullen zijn, met een autofinancieringsmarge van nul of meer. Meer dan vier gemeenten op vijf hebben in 2016 hiervoor al voldoende financieel draagvlak en beantwoorden dus aan dit evenwichtscriterium. In 2016 verdubbelt de gemeentelijke autofinancieringsmarge ten opzichte van wat voorzien was en bedraagt 276 miljoen EUR. Dit extra financieel draagvlak kan worden besteed aan investeringen. De marge vormt zo een financiële buffer die in 2016 is toegenomen door een hogere raming van de belastingontvangsten.

Voor OCMW's geldt nog een extra voorwaarde: de som van de autofinancieringsmarge over de jaren van het meerjarenplan moet minstens nul of positief zijn. In 2016 geven twee OCMW's op drie een positieve AFM te zien. De totale marge is kleiner dan voor de gemeenten en bedraagt 2,5 miljoen EUR.

Het begrotingssaldo van de politiezones in 2016 blijft positief voor het eigen dienstjaar (16,2 miljoen EUR) en neemt toe voor het algemeen totaal (tot 20,5 miljoen EUR). De saldi van de hulpverleningszones zijn eveneens positief en bedragen 6 miljoen EUR of 1,4 % van hun ontvangsten.

➤ Waalse lokale besturen: nagenoeg alle gemeenten dienden in 2016 voor het eigen dienstjaar een budget in evenwicht in

Alle Waalse lokale besturen samen geven voor het budget 2016 een overschot te zien van 129 miljoen EUR voor het eigen dienstjaar en van 335 miljoen EUR voor het algemeen totaal (d.w.z. met inbegrip van het resultaat van voorgaande dienstjaren en de overboekingen). Relatief gezien vertegenwoordigt het saldo van het dienstjaar slechts 1,4 % van de exploitatie-ontvangsten (dichtbij een evenwicht), terwijl het overschot voor het algemeen totaal 3,5 % van de ontvangsten van de lokale besturen uitmaakt.

Die begrotingsoverschotten worden vooral door de gemeenten gegenereerd en, in mindere mate, door de provincies, terwijl de OCMW's en de politiezones een lichtjes deficitaire situatie voor het eigen dienstjaar laten optekenen.

⁵ Bedrag zonder de investeringen van de autonome gemeente- en provinciebedrijven (AGB - APB). Voor de in 2015 nieuw opgerichte hulpverleningszones zijn er geen bedragen over 2015 beschikbaar.

De Waalse gemeenten hebben voor het eigen dienstjaar een overschot van 125 miljoen EUR of 2,5 % van hun gewone ontvangsten. Dat overschot is meer dan verdubbeld in vergelijking met het begrotingsjaar 2015. Die evolutie wordt in werkelijkheid gunstig beïnvloed door het opnieuw begroten in 2016 van een groot deel van de opbrengsten van de aanvullende belasting op de personenbelasting die in 2015 niet werd ingekohierd (zie hierboven). Nagenoeg alle gemeenten hebben in 2016 voor het eigen dienstjaar een budget in evenwicht ingediend zoals aanbevolen door de Waalse Regering (in de budgetcirculaire). Voor het algemeen totaal komt het saldo van de Waalse gemeenten uit op 321 miljoen EUR, wat overeenstemt met 5,8 % van de gewone ontvangsten. Dat laatste is evenwel een aanzienlijke terugval (-35 miljoen EUR) als gevolg van de gevoelige verslechtering van het resultaat van de voorgaande dienstjaren (overgedragen boni of mali).

➤ Brusselse lokale besturen: een groot contrast tussen de gemeenten onderling

De Brusselse lokale besturen vertonen samen een klein overschot van 12 miljoen EUR voor het eigen dienstjaar in het budget 2016 en een overschot van 134 miljoen EUR voor het algemeen totaal. Relatief gezien vertegenwoordigt het overschot van het dienstjaar maar 0,3 % van de exploitatie-ontvangsten, dus vormt het bijna een evenwicht. Het overschot voor het algemeen totaal is duidelijk toegenomen, aangezien het nu 3,4 % van de ontvangsten van de lokale besturen vertegenwoordigt, tegen 1,8 % in 2015.

Wat meer specifiek de Brusselse gemeenten betreft, geeft het saldo van het eigen dienstjaar een klein overschot van 1,3 miljoen te zien, tegen een tekort van 13 miljoen EUR in 2015. In dit saldo is reeds de regionale steun opgenomen van 30 miljoen EUR ten voordele van gemeenten in financiële moeilijkheden. Bovendien wordt, net zoals bij de Waalse gemeenten, het saldo eigen dienstjaar eveneens gunstig beïnvloed door het opnieuw budgetteren in 2016 van een groot deel van de aanvullende belasting op de personenbelasting dat niet werd ingekohierd in 2015 (vertraging bij de inkohiering). Er is ook een vrij groot contrast tussen de 9 Brusselse gemeenten met een tekort (-11,6 miljoen EUR) en de 10 gemeenten met een overschot (12,9 miljoen EUR).

Voor het algemeen totaal vertonen de Brusselse gemeenten een overschot van 106 miljoen EUR, wat een lichte stijging is van 39 miljoen EUR ten opzichte van 2015. Relatief gesproken komt het saldo voor het algemeen totaal uit op 4,7 % van de gewone ontvangsten (tegen 2,8 % in 2015).

Het is zo dat de begrotingssaldi, zoals opgetekend in de boekhouding van de lokale besturen, fundamenteel vrij sterk verschillen van de saldi zoals ze worden vastgesteld volgens de Europese normen (ESR) die worden gebruikt in het kader van het budgettair stabiliteitspact⁶. Een evenwichtstoestand volgens het boekhoudkundig kader van de lokale besturen betekent, paradoxaal genoeg, niet automatisch dat er een evenwichtstoestand is volgens de Europese normen.

Lokale besturen zullen de eerstvolgende drie jaar geconfronteerd blijven met grote uitdagingen

De belangrijkste financiële uitdagingen zijn:

- de verdere implementatie van de **pensioenhervorming** voor het statutair personeel van de lokale besturen (en vooral de gevolgen van de onvermijdelijke stijging van de responsabiliseringsbijdrage);
- de gevolgen van de uitvoering van de nieuwe **staatsvorming** (overheveling van bevoegdheden naar de gefedereerde entiteiten en hervorming van de bijzondere financieringswet);
- de toenemende kosten voor **sociale bijstand** (verarming en kosten voor de toestroom van migranten) en **veiligheid** (vooral via de toenemende gemeentelijke toelage aan de politiezones en die aan de recent opgerichte hulpverleningszones);
- de uitdaging van de **demografische evolutie**, meer bepaald de problematiek van de vergrijzing van de bevolking of de gevolgen van de sterke demografische expansie in de grootsteden (en in het bijzonder in de Brusselse gemeenten);
- de gevolgen van de **taxshift**, zoals ze werd goedgekeurd door de federale regering, en die tussen 2016 en 2021 zal leiden tot een geleidelijke uitholling van de belastbare basis voor de gemeentelijke aanvullende personenbelasting. Volgens ramingen van de FOD Financiën gaat het, zonder 'terugverdieneffecten', om een vermindering van 8 % tot 10 % van de opbrengst van de gemeentelijke personenbelasting;
- de deelname van de lokale besturen aan het **budgettair stabiliteitspact**, dat voorziet in een terugkeer naar het evenwicht van de Belgische overheidsfinanciën in 2018 (volgens de ESR 2010-normen). De Europese richtlijn van 8 november 2011⁷ tot vaststelling van voorschriften voor de begrotingskaders van de lidstaten hield overigens nieuwe vereisten in voor de lokale besturen in termen van begrotingskalender, reporting en controle van de boekhoudstaten.

6 Cf. thema-analyse "De lokale besturen in het kader van het budgettair stabiliteitspact en de ESR-normen" - mei 2015 - www.belfius.be/onzestudies

7 Richtlijn 2011/85/EU van de Europese Raad



Financiële situatie van de Brusselse lokale besturen Budget 2016

Trends en kerncijfers	10
Financieel gewicht van de Brusselse lokale sector	11
Exploitatie-uitgaven	13
Personeelsuitgaven	15
Werkingsuitgaven	19
Overdrachtsuitgaven	20
Schulduitgaven (financiële lasten)	23
Exploitatie-ontvangsten	24
Belastingontvangsten	26
Fondsen en toelagen	30
Eigen ontvangsten	32
Investeringsen en de financiering ervan	34
Budgetsaldi	38
De lokale besturen en het veiligheidsbeleid	40
De financiën van de hulpverleningszones	40
De financiën van de politiezones	46

Trends en kerncijfers

- Het **totale budget 2016** van de Brusselse lokale besturen (19 gemeenten en OCMW's, 6 politiezones) bedraagt **4,6 miljard EUR** of **3 942 EUR per inwoner**.
- De **exploitatie-uitgaven** (82 % van de totale uitgaven) stijgen licht (**+0,4 %**) ten opzichte van 2015, terwijl de **lokale investeringen** opnieuw in volume toenemen (**+6,1 %**).
- Volgens de DIBISS-statistieken bedroeg **het aantal werknemers bij de lokalen besturen** eind 2015 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 30 170 VTE (voltijdequivalenten), wat neerkomt op een stijging met 738 VTE (+2,5 %) vergeleken met het begin van de gemeentelijke bestuursperiode (eind 2012). Deze trend staat in contrast met de inkrimping van de personeelsbezetting in Vlaanderen en Wallonië tijdens dezelfde periode.
- De minder snelle toename van de **exploitatie-uitgaven** komt tot uiting voor alle types van uitgaven, die tussen 2015 en 2016 allemaal minder dan 1 % bedragen. Een zelfde tendens stellen we vast bij de exploitatie-ontvangsten, die tussen 2015 en 2016 ook maximaal met 0,9 % groeien.
- De **belastingontvangsten** van de Brusselse lokale besturen (gemeenten) belopen 1 180 miljoen EUR of **1 004 EUR per inwoner**. Terwijl de gemiddelde aanslagvoet van de aanvullende belasting op de personenbelasting in 2016 stabiel blijft (6,54 %), stijgt de gemiddelde aanslagvoet van de aanvullende belasting op de onroerende voorheffing tot 2 904 opcentiemen (tegen 2 819 in 2015). De **aanvullende belasting op de personenbelasting** neemt evenwel fors toe (+8,8 % ten opzichte van 2015) als gevolg van een inhaalbeweging voor de ontvangsten, die in 2015 niet werden geïnd door een grote vertraging in de inkohiering door de FOD Financiën tijdens het laatste kwartaal van 2015.
- De Brusselse lokale besturen noteren voor de gewone dienst in het budget 2016 opnieuw een **batig saldo** met een overschot van 12 miljoen EUR voor het **eigen dienstjaar**. Deze stijging van het resultaat van het eigen dienstjaar met 21 miljoen EUR, samen met een belangrijk resultaat van de vorige dienstjaren in 2016, zorgt ervoor dat het **overschot algemeen totaal** tot 134 miljoen EUR klimt. Het overschot voor het eigen dienstjaar is het resultaat van zowel gemeenten met een tekort als gemeenten met een overschot.

Financieel gewicht van de Brusselse lokale besturen

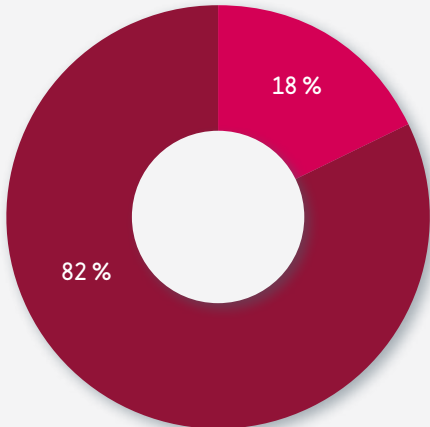
Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt 19 gemeenten en evenveel OCMW's en bestaat uit 6 politiezones.

Op het vlak van investeringen, lopende uitgaven en personeelsbestand zijn de Brusselse lokale besturen belangrijke actoren voor de lokale en regionale economie.

De Brusselse lokale besturen zijn in 2016 samen goed voor een totaalbudget van 4,6 miljard EUR of 3 942 EUR per inwoner. De exploitatie-uitgaven belopen 3,8 miljard EUR (82 %), terwijl de investeringsuitgaven uitkomen op 819 miljoen EUR.

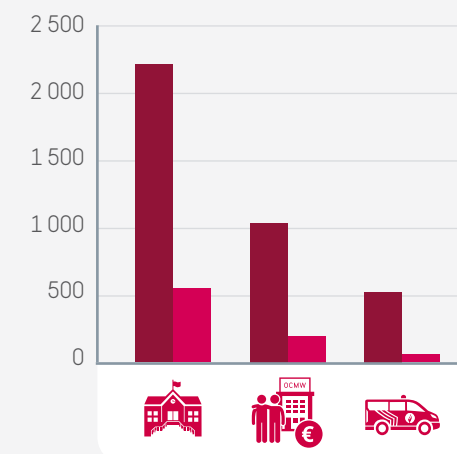
Ter informatie: het regionale bbp werd in 2012 op 71 miljard EUR¹ geraamd, terwijl het budget 2016 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 5,4 miljard EUR vertegenwoordigt.

Verhouding gewone en buitengewone uitgaven - Totaal Brusselse lokale sector



■ Gewone uitgaven (exploitatie)
■ Buitengewone uitgaven (investeringen)

Verhouding gewone en buitengewone uitgaven per type van lokaal bestuur - Budget 2016



	Aantal	19	19	6
% in totale uitgaven		60 %	28 %	12 %
Investeringen/Totale uitgaven		70,3 %	26,1 %	3,6 %

1 Bron: BISA (Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse).

Het reëel financieel gewicht van de lokale besturen ligt echter lager dan deze brutobedragen. Enerzijds worden niet alle uitgaven daadwerkelijk gedaan, aangezien het om budgetvooruitzichten gaat. Dat is vooral het geval voor de investeringen, waarvan de realisatiegraad doorgaans vrij laag is (ongeveer 50 %). Anderzijds bevat het totale budget van de lokale besturen bepaalde overdrachten tussen entiteiten van de lokale sector, zoals de gemeentelijke toelage aan de OCMW's en aan de politiezones. In het budget 2016 bedragen deze interne transfers tussen de lokale besturen 669 miljoen EUR, die - in geconsolideerd opzicht - niet mogen worden meegerekend.

Wat werkgelegenheid betreft, ten slotte, kwam het aantal werknemers bij de Brusselse lokale besturen (op basis van de DIBISS-statistieken) eind 2015 uit op 30 171 VTE.

De trends wijzen op een tegenstelling tussen de uitgaven van de Brusselse lokale besturen. Terwijl de exploitatie-uitgaven een zeer matige groei (0,4 %) laten zien en goed onder controle zijn, neemt het volume van de investeringsprojecten weer sterk toe (+12,2 %) ten opzichte van 2015.

Bij de lokale besturen nemen de gemeenten 60 % van de totale uitgaven voor hun rekening, tegen 28 % voor de OCMW's en 12 % voor de politiezones. Voor de investeringen is het overwicht van de gemeenten nog meer uitgesproken, ze voorzien op zich alleen al 70 % van de investeringsuitgaven van de lokale besturen.

Methodologisch kader

De analyse gebeurt op basis van initiële budgetten 2015 en 2016 van de Brusselse lokale besturen (gemeenten, OCMW's en politiezones).

De perimeter van de lokale sector (S1313) is volgens ESR nog ruimer, aangezien er ook heel wat gemeentebedrijven en gemeentelijke vzw's worden meegeteld alsook een aantal intercommunales.

De representativiteitsgraad (ten opzichte van de bevolking) bedraagt 100 % voor de gemeenten, de OCMW's en de politiezones.

De statistieken van het aantal werknemers bij de lokale besturen komen van de Dienst voor de Bijzondere Socialezekerheidsstelsels (DIBISS).

Meer gedetailleerde statistieken zijn beschikbaar op onze website www.belfius.be/onzestudies.



Exploitatie-uitgaven

Volgens het budget 2016 bedragen de exploitatie-uitgaven van de Brusselse lokale besturen ongeveer 3,8 miljard EUR (3 245 EUR per inwoner). Ze stijgen gemiddeld 0,4 % ten opzichte van 2015, wat vrij gematigd is. Deze zwakke groei van de exploitatie-uitgaven is met name te verklaren door de context van zwakke inflatie, die bij de overheid gunstig uitvalt voor de personeels- en werkingsuitgaven (beide +0,7 %), alsook door de minder sterke stijging van de overdrachtsuitgaven (+0,5 %, tegen +3,3 % in 2015).

Voor het eerst sinds 2014 merken we ook een daling van de exploitatie-uitgaven van de Brusselse OCMW's (-1,4 %). Deze bijzondere tendens verhuult echter uiteenlopende ontwikkelingen tussen de verschillende categorieën van uitgaven (zie infra met name voor steunverlenend centrum en leefloon) of eventuele effecten die het gevolg zijn van wijzigingen in de perimeter van de Brusselse lokale sector (voorbeeld: overdracht van ziekenhuisactiviteit, rusthuis ...).

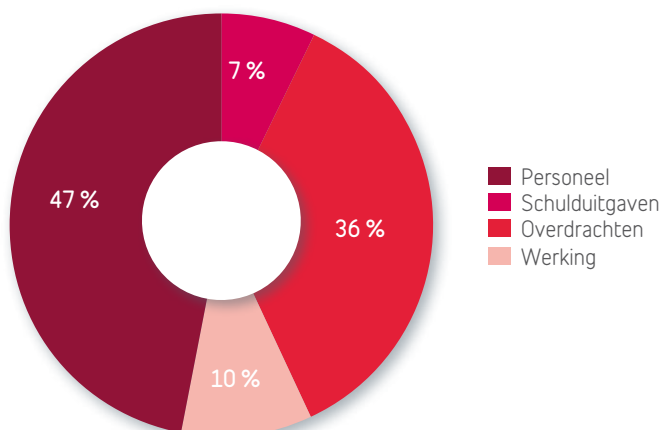
Exploitatie-uitgaven en evolutie 2015-2016 (per uitgavengroep en type van lokaal bestuur)

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Personeel	1 804	1 535	0,7 %
Werking	389	331	0,7 %
Overdrachten	1 353	1 151	0,5 %
Schulduitgaven	252	214	0,1 %
Overboekingen	16	14	-
Totaal gewone uitgaven	3 813	3 245	0,4 %
Gemeenten	2 208	1 879	1,2 %
OCMW's	1 062	903	-1,4 %
Politiezones	544	463	0,6 %

De **exploitatie-uitgaven** (gewone dienst) van de lokale besturen bestaan uit vier grote groepen:

- > de uitgaven voor personeel (lonen en diverse bijdragen);
- > die voor de werking (diverse benodigdheden, onderhoudskosten, energieverbruik ...);
- > de overdrachten (voornamelijk de sociale tegemoetkomingen die het OCMW toekent, de subsidies aan de lokale verenigingen maar ook de interne overdrachten tussen de lokale besturen, zoals de gemeentelijke toelage aan het OCMW en de politiezone);
- > en, ten slotte, de financiële lasten (de rentelasten maar ook de terugbetaling van het leningskapitaal).

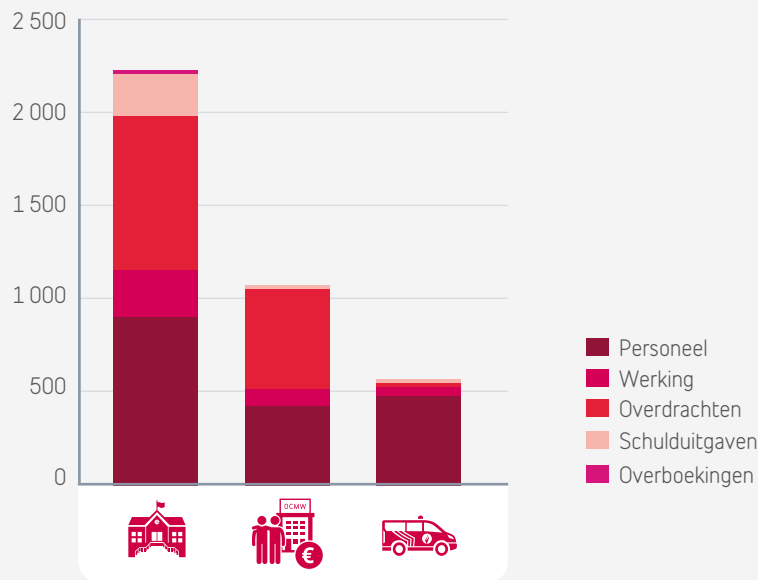
Structuur van de exploitatie-uitgaven volgens economische groep - Budget 2016



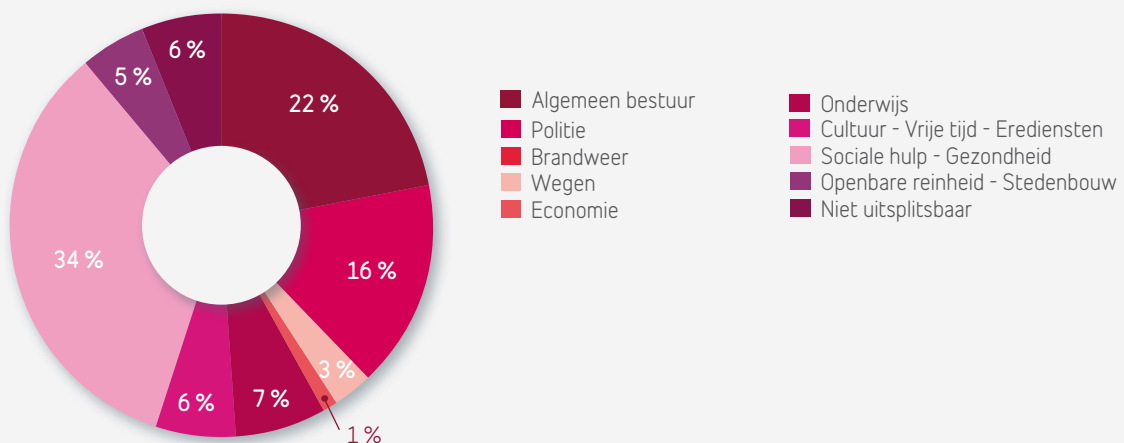
De structuur van de exploitatie-uitgaven verschilt naargelang het type van lokaal bestuur. De personeels-uitgaven wegen sterk door voor de politiezones. De overdrachtsuitgaven wegen zwaarder voor de gemeenten (toelage aan het OCMW, de politiezone, de kerkbesturen ...) en, vooral, voor de OCMW 's (diverse vormen van sociale bijstand aan gezinnen). Van 100 EUR die de OCMW's uitgeven, gaat 50 EUR naar overdrachtsuitgaven (tegen 37 EUR voor de gemeenten).

Het grootste gedeelte van het budget gaat naar sociale hulp en gezondheid, dat op zich alleen 34 % van de exploitatie-uitgaven van alle Brusselse lokale besturen opeist. De uitgaven voor algemeen bestuur vertegenwoordigen 22 % van de totale uitgaven. Op de derde plaats komen de uitgaven voor de politie met 16 %. Het onderwijs (de lonen van het gesubsidieerd onderwijzend personeel niet meegerekend), cultuur, vrijetijdsbesteding en erediens ten alsook openbare reinheid nemen tussen 5 % tot 7 % van de totale uitgaven voor hun rekening.

MIO EUR | Uitsplitsing volgens economische groep en type van lokaal bestuur - Budget 2016



Functionele indeling van de gewone uitgaven² - Budget 2016



² Cijfers opgemaakt zonder de gemeentetoelage aan het OCMW en de politiezone.

Personeelsuitgaven

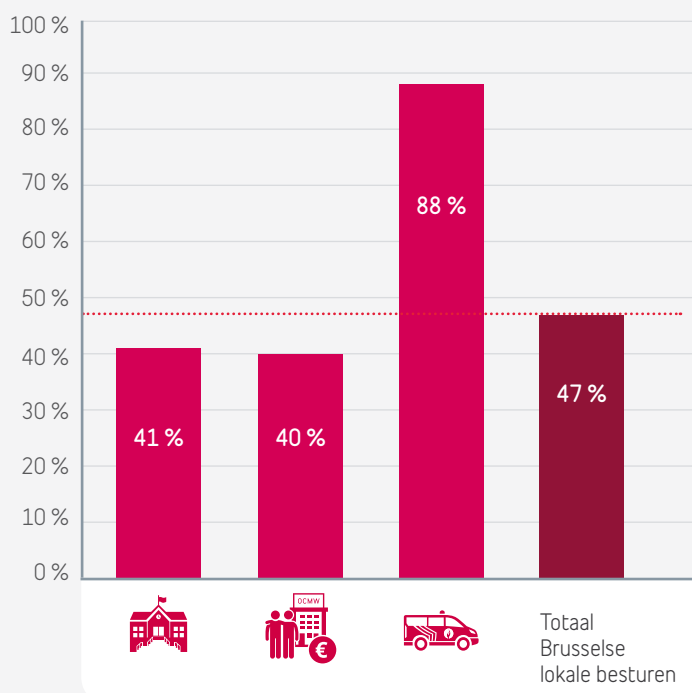
De **personeelsuitgaven** van de Brusselse lokale besturen (de lonen van het gesubsidieerd onderwijzend personeel niet meegerekend) bedragen 1 804 miljoen EUR en groeien lichtjes aan (+0,7 %). Voor de OCMW's is de groei zelfs licht negatief. De groei van de personeelsuitgaven ligt echter iets hoger voor de gemeenten (+1,3 %).

Deze matige stijging is in de eerste plaats te verklaren door het zwakke inflatiepeil (bij de opmaak van het initieel budget ging men er niet van uit dat de spilindex van het openbaar ambt zou worden overschreden). De spilindex voor de sociale uitkeringen en de lonen in de overheidssector werd pas in mei 2016 overschreden, zodat de lokale besturen in het tweede semester 2016 toch nog met een stijging van 2 % van de sociale uitkeringen en lonen zullen worden geconfronteerd.

Personeelsuitgaven van de Brusselse lokale besturen - Budget 2016

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Gemeenten	902	767	1,3 %
OCMW's	424	361	-0,2 %
Politiezones	478	407	0,4 %
Totaal personeelsuitgaven	1 804	1 535	0,7 %

Aandeel van de personeelsuitgaven (in % van het totaal) - Budget 2016



Aantal personeelsleden (VTE)

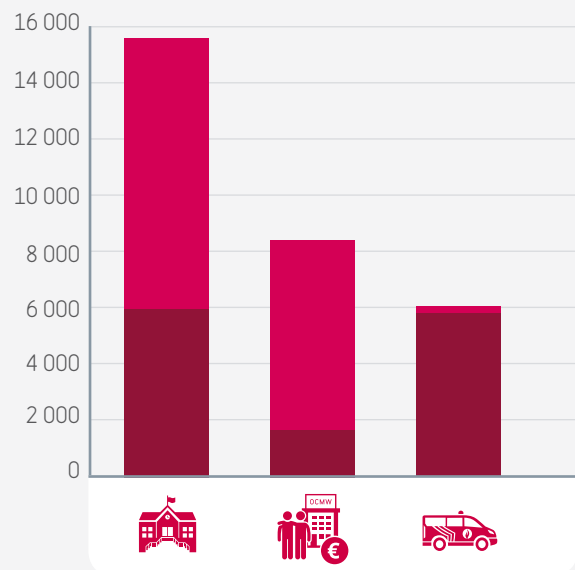
	2015	In %	Evolutie t.o.v. 2012	Variatie in %
Gemeenten en gemeentebedrijven	15 655	52 %	410	2,7 %
OCMW's	8 465	28 %	145	1,7 %
Politiezones	6 050	20 %	183	3,1 %
Totaal	30 170	100 %	738	2,5 %

Bron: statistieken DIBISS

Op basis van de DIBISS-statistieken bedroeg het aantal werknemers bij de Brusselse lokale besturen³ 30 170 VTE tijdens het laatste kwartaal 2015, wat neerkomt op een stijging van 738 VTE (+2,5 %) sinds het begin van de bestuursperiode (2012). Deze toename van het aantal VTE doet zich voor op alle niveaus, maar is in het bijzonder zichtbaar bij gemeenten en hun autonome gemeentebedrijven (+2,7 %), alsook bij de politiezones (+3,1 %). In tegenstelling tot de andere gewesten (vermindering van het personeelsbestand met 4,5 % in Vlaanderen en met 0,6 % in Wallonië), vertonen de Brusselse lokale besturen dus een toename van de personeelsbezetting, die vooral het gevolg is van de snelle bevolkingstoename, de stijging van de vraag naar sociale bijstand (OCMW) en het invullen van het kader in de politiezones.

Het aandeel van het statutaire personeel bedraagt gemiddeld 45 % voor de Brusselse lokale besturen, maar vertoont grote verschillen naargelang het type van bestuur (van 97 % voor de politiezones tot minder dan 20 % voor de OCMW's).

Spreiding van het aantal personeelsleden per type van lokaal bestuur en volgens statuut (in VTE)

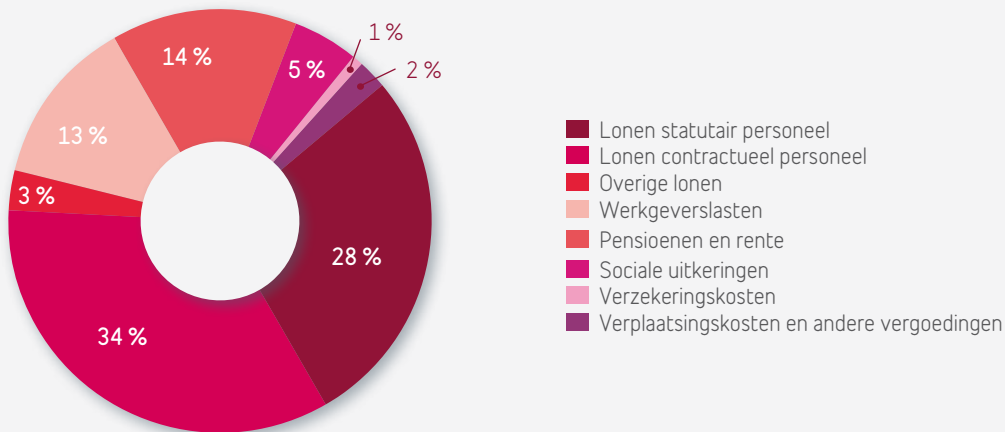


Bron: statistieken DIBISS

- Statutairen
- Contractanten

³ Enkel voor de gemeenten, OCMW's en politiezones

Structuur van de personeelskosten voor de Brusselse gemeenten* - Budget 2016



* Gesubsidieerd onderwijzend personeel niet meegerekend

De lonen van het gemeentepersoneel (statutair en contractueel) vertegenwoordigen 62 % van de totale personeelsuitgaven in het budget 2016. Terwijl de lonen van het vastbenoemde personeel in 2016 stagneren (-0,9 %), nemen die van het contractueel personeel fors toe (+5,3 %). Deze trend geldt tegelijk voor de gesubsidieerde contractuelen (+4,5 %) en voor de overige contractuelen ten laste van de gemeenten (+6,6 %). De pensioenlasten (14 % van de personeelsuitgaven) daarentegen dalen licht (-1 %) na meerdere jaren van groei vanwege de pensioenproblematiek, die op het budget van de lokale besturen blijft wegen.

De lokale besturen dragen integraal de last van de pensioenen van hun benoemde ambtenaren en hun rechthebbenden zonder financiële tegemoetkoming van de federale overheid (cf. kader). De komende jaren zal de pensioenproblematiek vermoedelijk blijven wegen op het budget van de lokale besturen door de progressieve stijging van de bijdragevoeten (basis- en responsabiliseringspercentage).

De pensioenproblematiek van de lokale besturen

Het pensioenstelsel van de lokale ambtenaren ontsnapt niet aan de financieringsmoeilijkheden die de meeste pensioenstelsels momenteel ondervinden (zowel die van de overheid als van de privésector). Het probleem dat de lokale besturen kenden voor de pensioenen met het financieringsstelsel van het statutair personeel was echter bijzonder acuut geworden.

Naast het gevolg van de vergrijzing van de bevolking, maakten specifieke fenomenen het bestaande financieringsstelsel bij de lokale besturen kwetsbaarder. Een van die specifieke fenomenen is het repartitieprincipe, waarbij de relatief beperkte basis van bijdragebetalers bij de lokale besturen de voorbije jaren structureel kleiner geworden is. Het financieringsstelsel wordt immers alleen gedragen door de lokale besturen en geldt enkel voor het vastbenoemde personeel. Nu is het zo dat het aantal contractuele personeelsleden in de lokale besturen de voorbije jaren enkel maar toegenomen is, terwijl het aantal vastbenoemden nagenoeg ongewijzigd bleef. In het licht van die evolutie bleef de financieringsbasis voor de pensioenen voortdurend krimpen.

Een grondige hervorming was dan ook onvermijdelijk, en die opgelegde inspanning zal ongetwijfeld gedurende heel wat jaren moeten volgehouden worden. De regering keurde in oktober 2011 een hervorming goed "tot vrijwaring van een duurzame financiering" en met deze hervorming zouden voortaan elk jaar de volledige pensioenuitgaven gedekt moeten zijn zonder een jaarlijks tekort te boeken.

De onvermijdelijke toename van de pensioenlasten tijdens de voorbije jaren (via geplande hogere bijdragepercentages) zal wegen op de gemeentefinanciën, hetzij rechtstreeks op de personeelsuitgaven, hetzij onrechtstreeks via de overdrachtsuitgaven (OCMW's, politiezones en ziekenhuizen).

De impact kan evenwel sterk verschillen van bestuur tot bestuur, afhankelijk van onder meer de huidige personeelsstructuur (aantal statutairen) maar ook van de toekomstige personeelsstructuur (aantal bestaande en nieuwe benoemingen).

De wet voorzag dat het basisbijdragepercentage geleidelijk aan zou convergeren om vanaf 2016 op 41,5 % uit te komen voor alle lokale besturen. Dankzij de nog beschikbare reserves bij de RSZPPO (KB van 13 november 2011), werden de effectieve bijdragepercentages echter sterker verlaagd dan aanvankelijk in de wet was voorzien. Ook in de periode 2016-2019 zullen de lokale besturen van de vroegere pool 1 wellicht nog van een verlaagd bijdragepercentage kunnen blijven genieten (38 % in 2016 en 2017, 38,5 % in 2018 en 2019).

Bij die basiscoëfficiënt komt nog de responsabiliseringscoëfficiënt die een lokaal bestuur aangerekend krijgt wanneer de individuele pensioenlasten hoger liggen dan de ontvangen bijdragen. Die coëfficiënt wordt jaarlijks door de RSZPPO bepaald voor het voorbije jaar en ligt sinds 2012 op 50 % maar zou de eerstvolgende jaren kunnen stijgen.

De impact van die responsabiliseringsbijdrage verschilt per definitie sterk van bestuur tot bestuur, afhankelijk van de inbreng van de actieve bijdragers en de reële pensioenlasten. Hoe die pensioenlasten van de responsabiliseringscomponent tijdens de eerstvolgende jaren zullen evolueren hangt af van de benoemingspolitiek, zowel individueel als voor de hele sector. Voor alle lokale besturen van het land gaat het om zo'n 250 miljoen EUR in 2014 en om wellicht meer dan 575 miljoen EUR in 2020.

Naast het louter financiële kader hebben heel wat aspecten van de pensioenproblematiek te maken met modern personeelsbeleid: namelijk met de strategische keuze tussen vastbenoemde en contractuele tewerkstelling, het harmonieus samengaan van beide statuten op de werkvloer, de personeelsplanning om het vertrek van oudere werknemers met hun knowhow op te vangen en ten slotte met personeelsvorming om bestaande competenties binnen de organisatie te ontwikkelen.

En ten slotte: de wet van 8 december 1976 verplicht de gemeenten en de OCMW's om de gewezen burgemeesters en schepenen en de vroegere OCMW-voorzitters een pensioen te garanderen. Aangezien de wet van 4 mei 1999 voor lokale mandatarissen gezorgd heeft voor een aanzienlijke verbetering van hun bezoldiging en de sociale voordelen, blijven die wijzigingen niet zonder gevolg voor de toename van de pensioenrechten.

Werkingsuitgaven

De **werkingsuitgaven** van de lokale besturen bedragen 389 miljoen EUR of 10 % van de exploitatie-uitgaven. Ze omvatten de algemene kosten voor de regelmatige werking van de administratie (administratieve kosten, verwarming, informatica, onderhoud van de gebouwen, telecommunicatie, diverse benodigdheden...). Dankzij de zeer zwakke inflatie en de dalende energiekosten stijgen de werkingsuitgaven vrij matig (+0,7 %).

De globale evolutie voor de Brusselse lokale besturen samen valt echter uiteen in drie componenten:

- > een vrij beperkte stijging van de gemeentelijke werkingsuitgaven (+1,5 %)
- > een daling van de werkingsuitgaven van de OCMW's (-2,8 %) na een stevige groei in 2015 (+6,1 %)
- > een constante stijging sinds enkele jaren van de werkingsuitgaven van de politiezones ten belope van ongeveer 3,5 % per jaar.

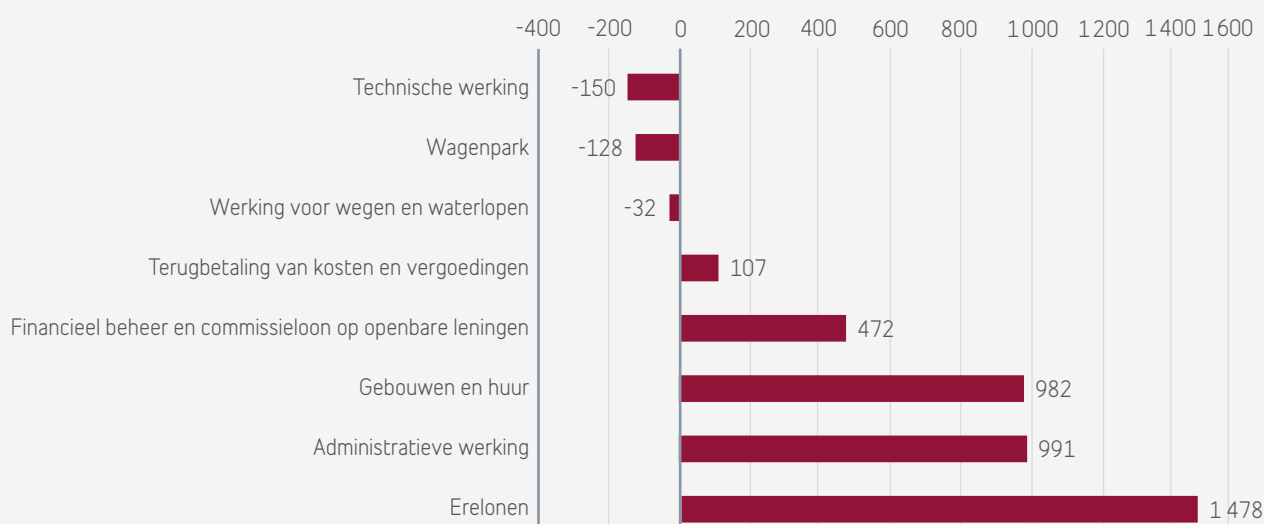
Wat de gemeenten betreft, verbergt de zwakke algemene stijging van de werkingsuitgaven (+1,5 %) vrij tegenstrijdige ontwikkelingen voor de diverse componenten van deze uitgaven. Onderstaande grafiek vestigt de aandacht op de (positieve of negatieve) bijdragen van deze verschillende componenten in de globale evolutie van de werkingsuitgaven tussen 2015 en 2016. De werkingsuitgaven stijgen globaal met 3,7 miljoen EUR, en dit zijn de vier categorieën die opvallen met een positieve bijdrage:

1. de erelonen, met een bijdrage van 1,5 miljoen EUR (stijgen met 9 % tussen 2015 en 2016)
2. de administratieve werking, met een bijdrage van 1 miljoen EUR (stijgt met 1,6 % tussen 2015 en 2016)
3. de werking van de gebouwen en de huurgelden, met een bijdrage van 1 miljoen EUR (stijgt met 1,3 % tussen 2015 en 2016)
4. de kosten voor financieel beheer en commissieloon op openbare leningen, met een bijdrage van 0,5 miljoen EUR.

Werkingsuitgaven van de Brusselse lokale besturen - Budget 2016

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Gemeenten	246	209	1,5 %
OCMW's	92	78	-2,8 %
Politiezones	51	44	3,5 %
Totaal werkingsuitgaven	389	331	0,7 %

(Positieve en negatieve) bijdrage van componenten van de gemeentelijke werkingsuitgaven in de evolutie van de werkingsuitgaven - Budget 2016 (in duizend EUR)

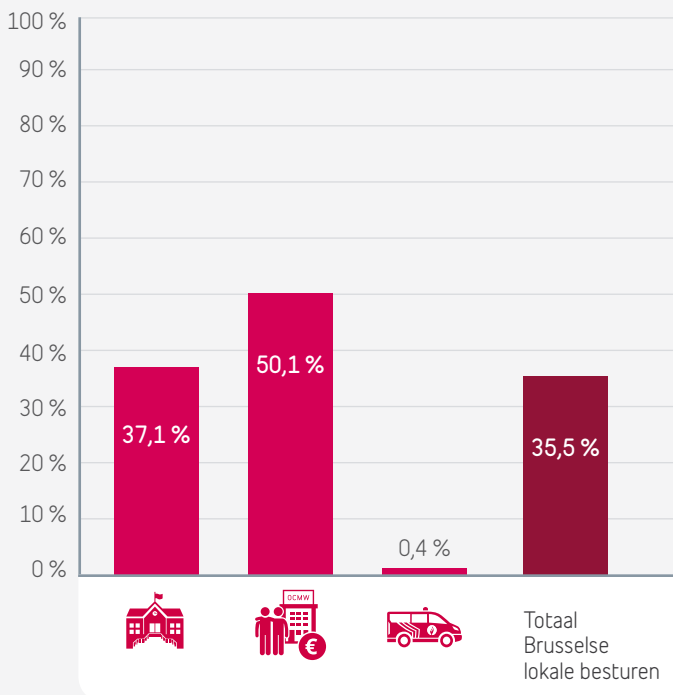


Overdrachtsuitgaven

Overdrachtsuitgaven van de Brusselse lokale besturen - Budget 2016

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Gemeenten	818	696	1,7 %
OCMW's	532	453	-1,3 %
Politiezones	2	2	-
Totaal overdrachts-uitgaven	1 353	1 151	0,5 %

Aandeel van de overdrachtsuitgaven (in % van het totaal) - Budget 2016



De **overdrachtsuitgaven** van de Brusselse lokale besturen bedragen samen 1 353 miljoen EUR en vertegenwoordigen 36 % van de exploitatie-uitgaven. Ze zitten geconcentreerd bij de gemeenten en de OCMW's. Het budget 2016 bevestigt vrij duidelijk dat deze uitgaven de laatste jaren minder snel stijgen. Zo bleven de overdrachtsuitgaven van de Brusselse lokale besturen vrijwel stabiel ten opzichte van 2015 (+0,5 % groei). Die stabiliteit vloeit voort uit tegengestelde bewegingen in de uitgaven van gemeenten (+1,7 %) en OCMW's (-1,3 %). Binnen de gemeenten stabiliseerde de toelage aan de OCMW's in 2016 (-0,2 % ten opzichte van 2015). De tendens van de exploitatie-uitgaven van de Brusselse OCMW's (-1,4 %) doet logischerwijze de gemeentelijke toelage aan de OCMW's stabiliseren.

De overdrachtsuitgaven van de lokale besturen bestaan uit de toelagen die aan andere publieke actoren worden toegekend, enerzijds, en de toelagen die rechtstreeks of onrechtstreeks aan gezinnen en ondernemingen worden verleend, anderzijds.



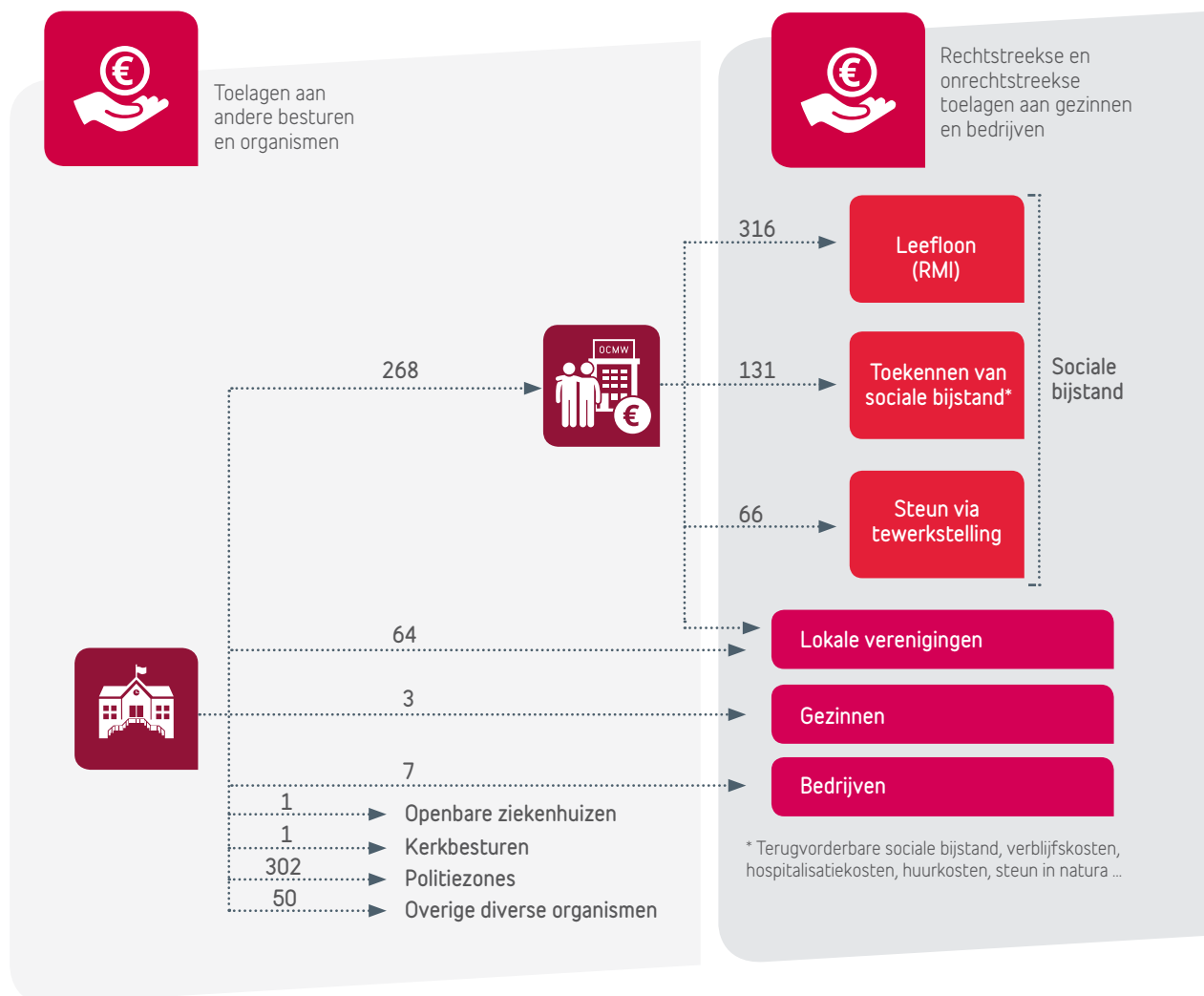
Onderstaand schema bevat de stromen van overdrachtsuitgaven op basis van het budget 2016 van de gemeenten en de OCMW's (samen 99,8 % van de totale overdrachtsuitgaven).

De **gemeenten** moeten doorgaans (wettelijk verplicht) toelagen toekennen aan andere lokale publieke actoren (politiezones, OCMW's, kerkfabrieken, openbare ziekenhuizen...) om hun werking te ondersteunen of hun budget in evenwicht te brengen. Op die manier worden bepaalde lasten ten gunste van het vrij onderwijs en de hogere overheid gedekt of terugbetaald.

Verder kunnen de gemeenten aan lokale verenigingen die actief zijn op het vlak van cultuur, sport, ontspanning en toerisme toelagen verlenen die onrechtstreeks ten goede komen aan de gezinnen. Die laatste kunnen ook op een meer beperkte en selectieve manier aanspraak maken op bepaalde rechtstreekse toelagen of premies (geboortepremie enz.).

De **OCMW's**, ten slotte, verlenen diverse vormen van sociale bijstand in het kader van de armoedebestrijding en de maatschappelijke integratie. Het budget 2016 toont een forse daling van de tegemoetkomingen van de OCMW's als steunverlenend centrum en van de kosten voor ziekenhuisopname (-19,6 miljoen EUR). Die daling wordt nagenoeg volledig gecompenseerd door een toegenomen toekenning van leefloon (+19,2 miljoen EUR).

Schema van de stromen aan overdrachtsuitgaven toegestaan door de Brusselse lokale besturen (EUR/inwoner) - Budget 2016



Problematiek van de toenemende sociale bijstand

Als lokaal bestuur heeft het OCMW de opdracht om het sociaal beleid op het grondgebied van de gemeente vorm te geven. Afhankelijk van de sociale noden op lokaal vlak kan het OCMW een waaier van diensten uitwerken voor personen en voor gezinnen. De voorbije jaren werd die waaier van diensten aanzienlijk uitgebreid, vaak onder impuls van de federale en de regionale overheid.

De taken die de OCMW's voor hun rekening nemen, worden dan ook voor een stuk bepaald en gefinancierd door andere bevoegdheidsniveaus, zowel via specifieke toelagen als via een algemene dotatie. Het OCMW haalt eveneens een deel van zijn inkomsten uit eigen middelen (de bijdragen van de begunstigden die een beroep doen op bepaalde diensten, huur...). De gemeente past via de gemeentelijke dotatie het gedeelte bij van de werking dat het OCMW niet kan financieren. De toenemende kosten voor sociale bijstand ten laste van de lokale besturen oefenen dan ook steeds meer druk uit op de financiën van de OCMW's en de gemeenten.

Sinds de economische en financiële crisis van 2008 is de bevolking steeds kwetsbaarder geworden. Het bewijs daarvan is een stijging van het aantal aanvragen voor een leefloon en van het aantal dossiers voor financiële steun en schuldbemiddeling. De toenemende behoefte aan dienstverlening door de OCMW's doen de druk op het personeel van de sociale dienst steeds verder toenemen.

Vooraf de hervorming van de werkloosheidsuitkeringen en de grote toestroom van vluchtelingen in ons land sinds 2015 deden de voorbije jaren de druk op de lokale maatschappelijke bijstand toenemen.

➤ Hervorming van de werkloosheidsuitkeringen

De POD Maatschappelijke Integratie maakt gewag van een stijging met 12,4 % van het totaal aantal leefloners tussen 2014 en 2015. Het gaat hier om de structurele toename van het aantal begunstigden als gevolg van de financiële crisis en de hervorming van de werkloosheidsuitkeringen.

Dat is de sterkste stijging sinds de inwerkingtreding in 2002 van de nieuwe wet op de maatschappelijke integratie. Die stijging is waarneembaar in alle gewesten (Vlaanderen: +9,4 %, Brussel: +8,6 %, Wallonië: +16,5 %), maar is veel meer uitgesproken in de kleinere gemeenten (+15,6 %) dan in de 5 grootsteden van het land (+11,3 %).

Maatschappelijke bijstand, en meer bepaald het leefloon, wordt slechts gedeeltelijk gefinancierd via specifieke bij wet bepaalde dotaties. Er zijn dan ook extra toelagen nodig om de uitgaven te dekken. Doorgaans ontvangen de OCMW's een toelage van de federale overheid die slechts 50 % tot 65 % van elk uitbetaald leefloon uitmaakt. Dat percentage wordt opgetrokken en zelfs volledig terugbetaald in bepaalde situaties (bij een groot aantal begunstigden van een leefloon, een equivalent leefloon, voor jongeren, bij activering...).

➤ Toestroom van vluchtelingen

De personen die de voorbije maanden het statuut van erkende vluchteling of subsidiaire bescherming hebben gekregen, vinden we steeds meer terug in de statistieken. Die cijfers geven echter geen volledig beeld. Omdat de erkenningsprocedure wat tijd vergt, zal een steeds groter aantal leefloners met een statuut van erkende vluchteling pas een impact hebben voor de OCMW's vanaf 2016.

De eerste cijfers tonen aan dat OCMW's 5,7 % begunstigden met subsidiaire bescherming meer hebben opgevangen in 2015 dan in 2014, dat is maandelijks gemiddeld 3 612 begunstigden.

Er zijn momenteel maandelijks gemiddeld 2 203 erkende vluchtelingen met een leefloon. Die categorie draagt voor 2,1 % bij aan de 12,4 % stijging van het aantal begunstigden dat werd berekend voor 2015.

Schulduitgaven (financiële lasten)

De Brusselse lokale besturen gaan langetermijnleningen aan om hun investeringsuitgaven (openbare werken en gebouwen, wegennet) te financieren. De terugkerende financiële kosten die aan deze leningen gekoppeld zijn (aflossingen en rentelasten) vormen de voornaamste componenten van de schulduitgaven. Deze uitgaven omvatten ook de tegemoetkomingen van de gemeenten in de verliezen van de lokale overheidsbedrijven (gemeentebedrijven, intercommunales ...).

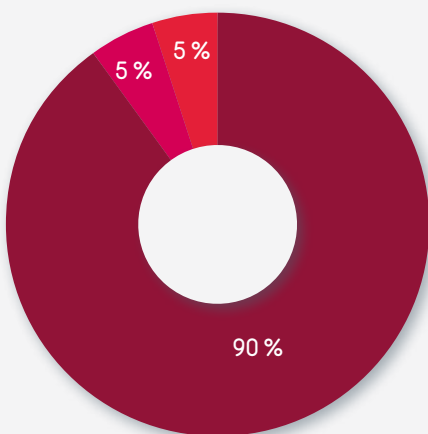
Op het geheel van de gewone schulduitgaven van de gemeenten vertegenwoordigt de kapitaalaflossing van leningen 75 %, tegen slechts 25 % voor de rentelasten. De rentelasten zijn al sinds een tiental jaren structureel aan het dalen tot de huidige historisch lage rente. Ten opzichte van het budget 2014 (cf. onderstaande grafiek) daalden de rentelasten 6,3 %, terwijl de kapitaalaflossingen met 9,9 % stegen.

In het budget 2016 is een bedrag van 252 miljoen EUR ingeschreven, wat 7 % is van de exploitatie-uitgaven. Logischerwijze zijn het vooral de gemeenten die deze uitgaven dragen ($\pm 90\%$), zij nemen immers het merendeel van de lokale investeringen op zich.

Schulduitgaven van de Brusselse lokale besturen – Budget 2016

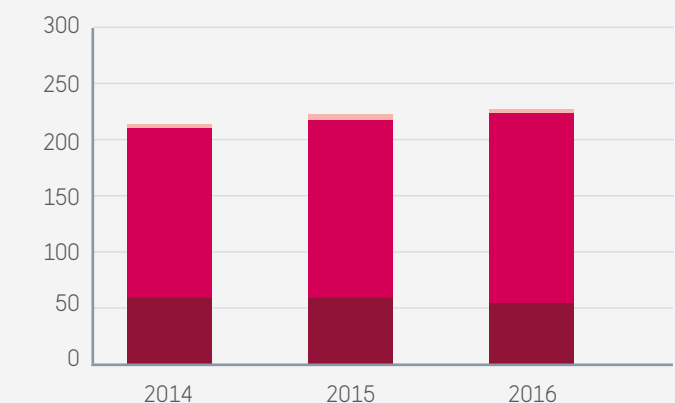
	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Gemeenten	225	192	2,1 %
OCMW's	14	12	-24,3 %
Politiezones	13	11	0,4 %
Totaal schulduitgaven	252	214	0,2 %

Uitsplitsing van de schulduitgaven per type van lokaal bestuur (in %)



■ Gemeenten
■ OCMW's
■ Politiezones

Componenten van de schulduitgaven van de Brusselse gemeenten – Budget 2014-2016



■ Financiële kosten van leningen (interest)
■ Periodieke terugbetalingen van leningen
■ Diverse financiële kosten

Exploitatie-ontvangsten (gewone dienst)

De **exploitatie-ontvangsten** van de Brusselse lokale besturen komen volgens het budget 2016 uit op 3,8 miljard EUR (3 255 EUR per inwoner) met een stijging van 0,9 % ten opzichte van het vorige dienstjaar. Zowel de stijging als het globale peil van de exploitatie-ontvangsten volgen de trend van de exploitatie-uitgaven (zie supra), wat interessant is voor het budgettaire evenwicht waarnaar men streeft (zie infra). Idem voor de dalende trend van de exploitatie-uitgaven bij de OCMW's, ook hun exploitatie-ontvangsten dalen (-1,2 %), net de tegenovergestelde evolutie ervan bij de overige lokale besturen.

De exploitatie-ontvangsten bestaan uit drie grote groepen:

- > de belastingontvangsten (de belastingen van de gezinnen en de ondernemingen),
- > de ontvangsten fondsen en toelagen (de financiële middelen die van andere overheden afkomstig zijn)
- > en, ten slotte, de eigen ontvangsten (de inkomsten die worden gegenereerd uit de activiteit of uit het onroerend en financieel vermogen van de lokale besturen).

In termen van financiële autonomie, vertonen de fiscaliteit, de dotaties uit fondsen en de toelagen steeds minder speelruimte.

Exploitatie-ontvangsten en hun evolutie 2015-2016 per type ontvangst en per bestuursgroep

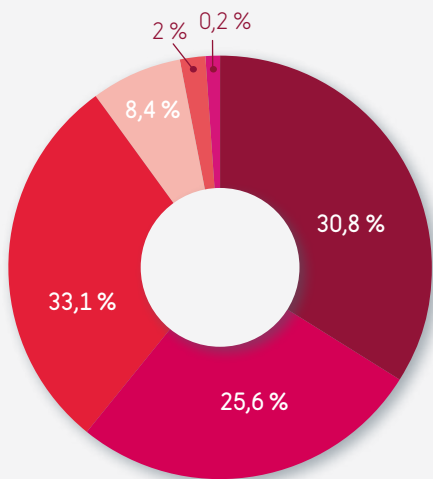
	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Belastingen	1 180	1 004	3,8 %
Fondsen en dotaties	978	832	1,3 %
Toelagen	1 265	1 077	-2,0 %
Prestaties	320	272	0,1 %
Financiële opbrengsten	76	64	0,7 %
Overboekingen	6	5	
Totaal gewone ontvangsten	3 825	3 255	0,9 %
Gemeenten	2 209	1 880	1,9 %
OCMW's	1 074	914	-1,2 %
Politiezones	542	461	1,1 %
Totaal	3 825	3 255	0,9 %

Voor de Brusselse lokale besturen vormen de ontvangsten uit fondsen en toelagen de grootste financieringsbron (59 %), tegen 31 % voor de belastingen en 10 % voor de eigen ontvangsten.

Deze financieringsstructuur verschilt sterk volgens het type van lokaal bestuur. De gemeenten kennen een erg gevarieerde financieringsstructuur, met een overwicht van de belastingen (> 50 %). De OCMW's en de politiezones hebben geen fiscale bevoegdheid en zijn sterk afhankelijk van toelagen en dotaties.

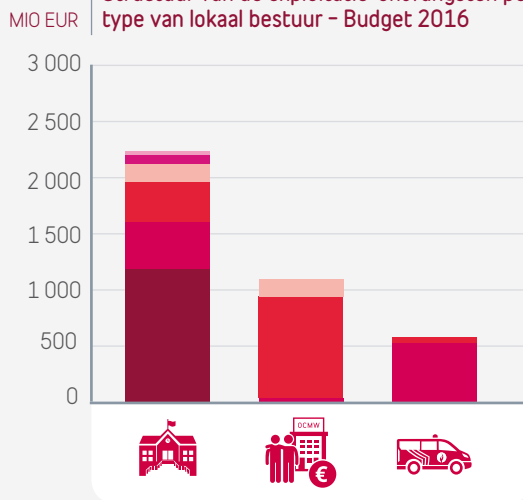
De geringe stijging van de exploitatie-ontvangsten (+0,9 %) in 2016 vormt het resultaat van een tegengestelde ontwikkeling, die positief is voor de belastingen (+3,8 %) en negatief voor de toelagen (-2 %) in 2015). De ontvangsten uit fondsen en dotaties stijgen matig (+1,3 %), terwijl de ontvangsten uit prestaties en financiële opbrengsten stabiel zijn in vergelijking met 2015.

Structuur van de exploitatie-ontvangsten volgens economische groep - Budget 2016



- Belastingen
- Fondsen en dotaties
- Toelagen
- Prestaties
- Financiële opbrengsten
- Overboekingen

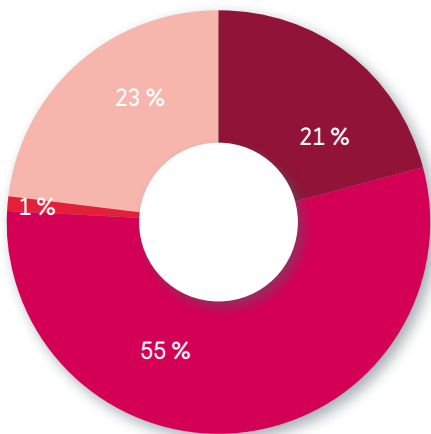
Structuur van de exploitatie-ontvangsten per type van lokaal bestuur - Budget 2016



- Belastingen
- Fondsen en dotaties
- Toelagen
- Prestaties
- Financiële opbrengsten
- Overboekingen

Belastingontvangsten

Structuur van de belastingontvangsten van de Brusselse lokale besturen - Budget 2016



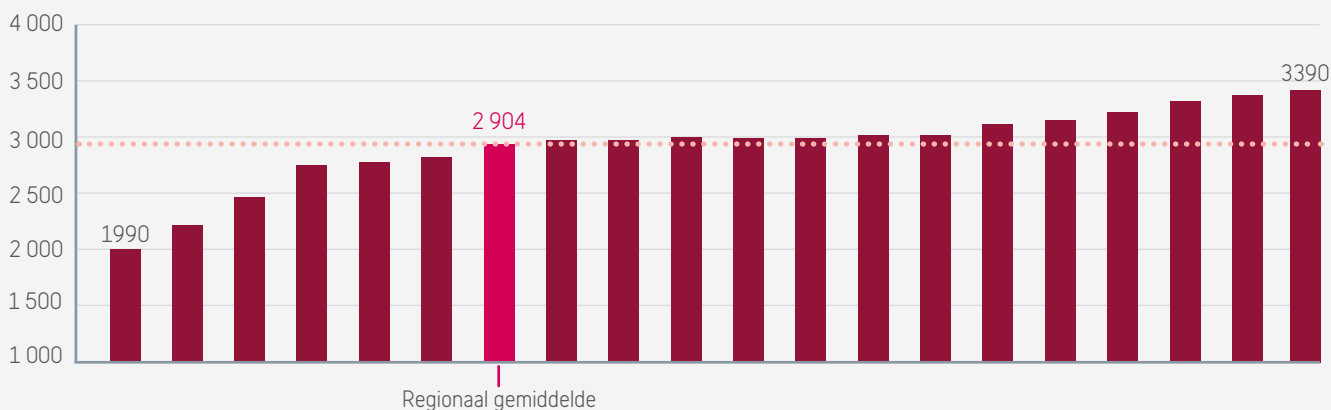
- Aanvullende belasting op de personenbelasting
- Aanvullende belasting op de onroerende voorheffing
- Andere aanvullende belastingen
- Lokale belastingen

De belastingontvangsten van de Brusselse lokale besturen bedragen 1 180 miljoen EUR, wat overeenstemt met 1 004 EUR per inwoner. Ze zitten geconcentreerd bij de gemeenten, de enige lokale besturen met fiscale bevoegdheid. De belastingontvangsten komen overwegend (76 %) uit aanvullende belastingen (op onroerende voorheffing, personenbelasting, verkeersbelasting). De specifiek lokale belastingen, die losstaan van de belastingen geheven door andere overheidsniveaus en innen de gemeenten zelf en vertegenwoordigen 23 % van de opbrengst uit belastingen.

De aanvullende belasting op de onroerende voorheffing levert de Brusselse gemeenten 650 miljoen EUR op (553 EUR per inwoner) en draagt op zich alleen al voor 55 % bij aan de totale belastingontvangsten. Deze belasting is vergeleken met 2015 gestegen (+1,4 %).

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest stijgt de gemiddelde gemeentelijke aanslagvoet (aantal opcentiemen) in 2016 naar 2 904 centiemen, tegen 2 819 in 2014 (+3 %). De groei van deze gemeentelijke ontvangsten wordt dus verklaard door een aanslagvoeteffect. Vier gemeenten hebben hun aanslagvoet opgetrokken, terwijl de andere genoeg namen met een status-quo. Deze aanslagvoeten verschillen echter sterk tussen de 19 gemeenten.

Aantal opcentiemen op de onroerende voorheffing per gemeente - Budget 2016



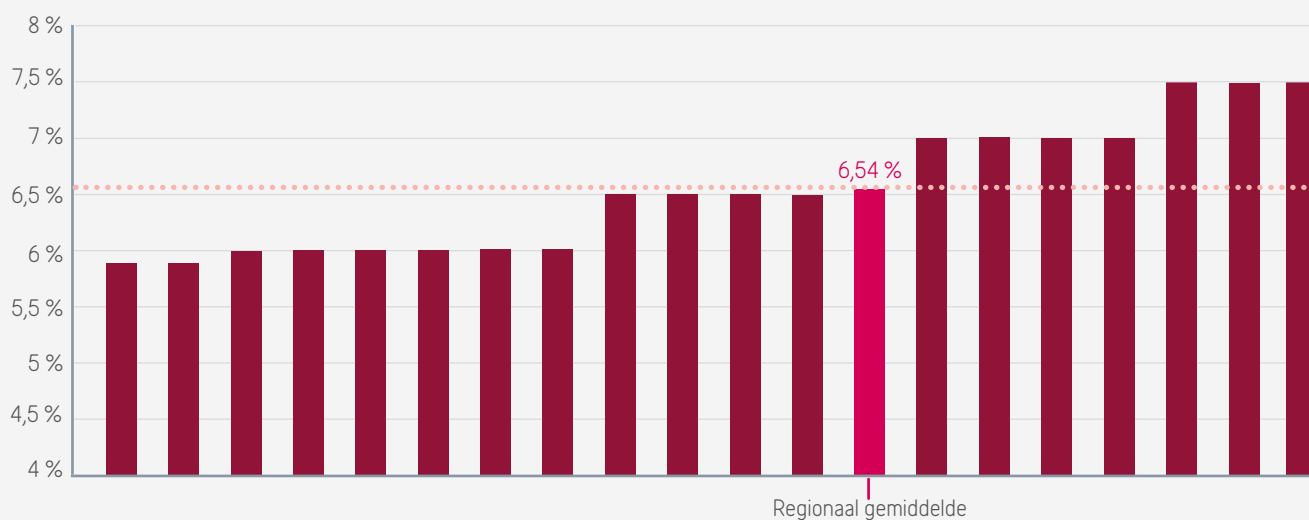
De gemeenten ramen de ontvangsten uit de aanvullende belasting op de personenbelasting (PB) op 246 miljoen EUR (210 EUR per inwoner), een spectaculaire stijging van +8,8 % ten opzichte van 2015. Deze forse groei is in feite het gevolg van een inhaalbeweging voor een stuk van de ontvangsten die in 2015 niet werden geïnd door een grote vertraging in de inkohiering door de FOD Financiën tijdens het laatste kwartaal van 2015 (cf. kader).

De gemiddelde aanslagvoet van de gemeentelijke opcentiemen op de personenbelasting bedraagt 6,5 % in 2016, een status-quo ten opzichte van 2015. Deze gemeentelijke aanslagvoet verschilt ook naargelang de gemeenten. De Brusselse agglomeratie heft echter ook een aanvullende belasting van 1 %, wat de gemiddelde aanslagvoet voor de inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in feite op 7,5% brengt.

Belastingontvangsten van de Brusselse lokale besturen - Budget 2016

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Aanvullende belasting op de personenbelasting	246	210	8,8 %
Aanvullende belasting op de onroerende voorheffing	650	553	1,4 %
Andere aanvullende belastingen	11	10	0,1 %
Lokale belastingen	272	231	5,6 %
Totaal belastingen	1 180	1 004	3,8 %

Gemiddelde aanslagvoet van de aanvullende belasting op de personenbelasting per gemeente - Budget 2016



Evolutiefactoren m.b.t. de aanvullende belasting op de PB

De aanvullende belasting op de personenbelasting wordt berekend op basis van het bedrag aan personenbelasting dat een belastingplichtige aan de federale Staat verschuldigd is. Het wordt uitgedrukt als een percentage van de basisbelasting. De aanvullende belasting voor de gemeenten wordt door de FOD Financiën ingekohierd en geïnd samen met de basisbelasting en vervolgens doorgestort aan de gemeente waar de belastingplichtige zijn woonplaats heeft.

De aanvullende belastingontvangsten bedragen ongeveer 250 miljoen EUR en vertegenwoordigen gemiddeld 11,2 % van de gewone ontvangsten van de Brusselse gemeenten. Zij ondervinden de invloed van diverse factoren, waardoor de evolutie van de aanvullende belasting op de personenbelasting een van de voornaamste factoren van onzekerheid wordt.

➤ Schommelingen van het inkohieringsritme

Doordat steeds meer belastingplichtigen hun aangifte elektronisch invullen (via Tax-on-Web) kon er de voorbije jaren sneller worden ingekohierd. Tussen 2011 en 2013 lagen de opbrengsten van de effectief geïnde belastingen (rekeningen) geregeld hoger dan wat was voorzien (budgetten). In 2015 daarentegen, liep de FOD Financiën vertraging op bij de inkohiering, wat heeft geleid tot een minderopbrengst in vergelijking met de aanvankelijk vooropgestelde cijfers. De budgetraming van de Vlaamse gemeenten met een stijging van 4 % voor 2016 is wellicht dan ook ietwat vertekend door de compensatie voor het uitstel van de in 2015 niet-geïnde bedragen.

Voor de Brusselse gemeenten gaat het om een bedrag van 53 miljoen EUR, voor de Waalse om 200 miljoen EUR, kortom een minderopbrengst van om en bij de 25 %.

➤ Taxshift

Het principe zelf van de aanvullende belasting geeft voor de gemeenten het nadeel dat zij de gevolgen ondervinden van elke wijziging door een beslissing van een ander overheidsniveau (federale staat of gewesten) die raakt aan het fiscaal stelsel van de basisbelasting. Als aan de belastbare grondslag van de gemeenten wordt geraakt, voelen zij rechtstreeks de gevolgen.

Zo zullen de beslissingen die de federale regering nam in het kader van de taxshift tussen 2016 en 2021 zorgen voor een geleidelijke uitholling van de belastinggrondslag voor de aanvullende gemeentelijke belasting. Volgens de ramingen van de FOD Financiën loopt de impact voor de Brusselse gemeenten op tot 23 miljoen EUR eens op kruissnelheid (2021), dat is een daling met bijna 10 % van de ontvangsten vóór de hervorming. Die ramingen houden evenwel geen rekening met de "terugverdieneffecten" van de taxshift (nl. de geleidelijke stijging van de PB door banencreatie).

De specifiek lokale (dus gemeentelijke) belastingen bedragen 272 miljoen EUR of 231 EUR per inwoner. Ze vertegenwoordigen 23 % van de totale belastingontvangsten, wat meer is dan de opbrengst van de aanvullende belasting op de personenbelasting.

In tegenstelling tot de gemeenten van de andere regio's, waar ongeveer de helft van de ontvangsten uit lokale belastingen afkomstig is van de belasting op de openbare hygiëne (vooral de belasting op huishoudelijk afval), is de belangrijkste categorie van ontvangsten in de Brusselse gemeenten de belastingen op het patrimonium (belasting op kantoorruimte). De laatste twee jaar vertonen echter de belastingen op administratieve diensten (b.v. afgifte van documenten) de sterkste stijging (10 %).

De Brusselse gemeenten brengen ook de opbrengst van bepaalde boetes (zoals die van de administratieve sancties) alsook de toelagen die ze van het Fiscaal Compensatiefonds ontvangen, onder bij de functie "Fiscaliteit". Dit fonds werd door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in het leven geroepen in ruil voor de afschaffing van bepaalde lokale belastingen die een belemmering vormden voor de economische ontwikkeling. De ene helft van het fonds wordt gebruikt om de afgeschafte belastingen te compenseren, de andere helft is ter compensatie van de lage opbrengst van de gemeentelijke belastingheffing. In 2016 stijgt de "Fiscale Compensatie" met bijna 10 miljoen EUR (ten opzichte van een groei van 14,3 miljoen EUR voor de gemeentelijke belastingheffing), waardoor het relatieve gewicht ervan toeneemt van 7 % tot 10 % van de gemeentelijke belastingontvangsten. Tussen 2014 en 2016 is de gewestelijke enveloppe bestemd voor dit fonds van 17,5 tot 27 miljoen EUR opgelopen.

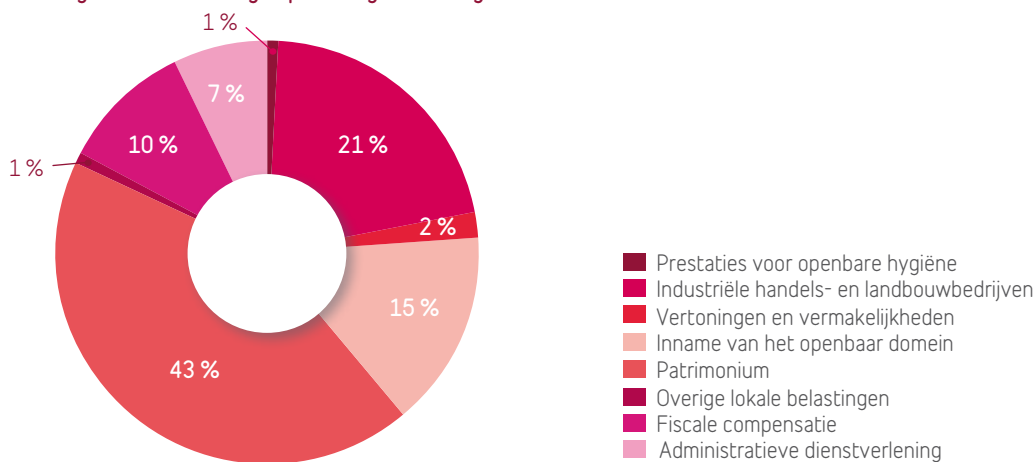
➤ Gedeeltelijke regionalisering van de PB

Sinds de zesde staatshervorming en de bijzondere financieringswet werd de personenbelasting gedeeltelijk geregionaliseerd. Praktisch gezien wordt de gewestbelasting berekend in de vorm van een aanvullende belasting (35,117 % van de federale belasting). De gemeentelijke aanvullende belasting wordt dus voortaan berekend op een grondslag samengesteld uit de federale en de gewestbelasting. In het kader van hun nieuwe fiscale autonomie zouden de gewesten maatregelen kunnen nemen (aanpassing van het aantal opcentiemen per tranche, wijzigingen aan de stelsels van het belastingkrediet ...) die op hun beurt de grondslag van de gemeentebelasting zullen beïnvloeden.

➤ Impact van de vergrijzing

Met de ouder wordende bevolking leidt het steeds groter aantal gepensioneerden tot een aanzienlijke daling van de inkomsten van de inwoners die met pensioen gaan en bijgevolg tot een daling van de fiscale opbrengsten (PB) voor de gemeente. De impact van die evolutie verschilt alvast sterk per gemeente, afhankelijk van het inkomensniveau van de bevolking en van de mate van vergrijzing op lokaal niveau.

Lokale gemeentebelastingen per categorie - Budget 2016



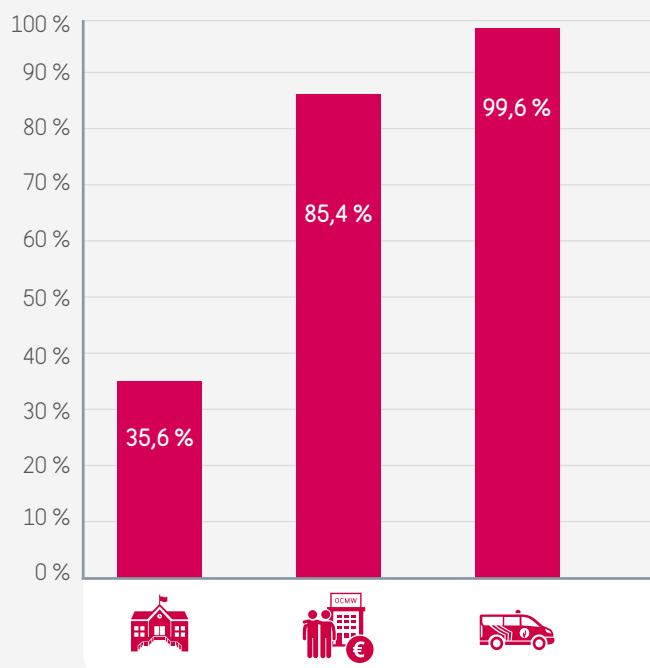
Fondsen en toelagen

De ontvangsten uit **fondsen en toelagen**, d.w.z. uit financiële overdrachten afkomstig van andere overheidsniveaus (voornamelijk van de Gewesten voor de gemeenten, maar ook van het federale niveau voor de OCMW's en de politiezones), werden in het budget 2016 ingeschreven voor 2 243 miljoen EUR en vertegenwoordigen 59 % van de totale exploitatie-ontvangsten. Ze variëren in omvang naargelang het type van bestuur. De overdrachten van andere overheden wegen zeer sterk door voor de OCMW's (85,4 %) en voor de politiezones (99,6 %) maar vertegenwoordigen slechts 35,6 % van de exploitatie-ontvangsten van de gemeenten.

In deze analyse onderscheiden we drie categorieën van overdrachten:

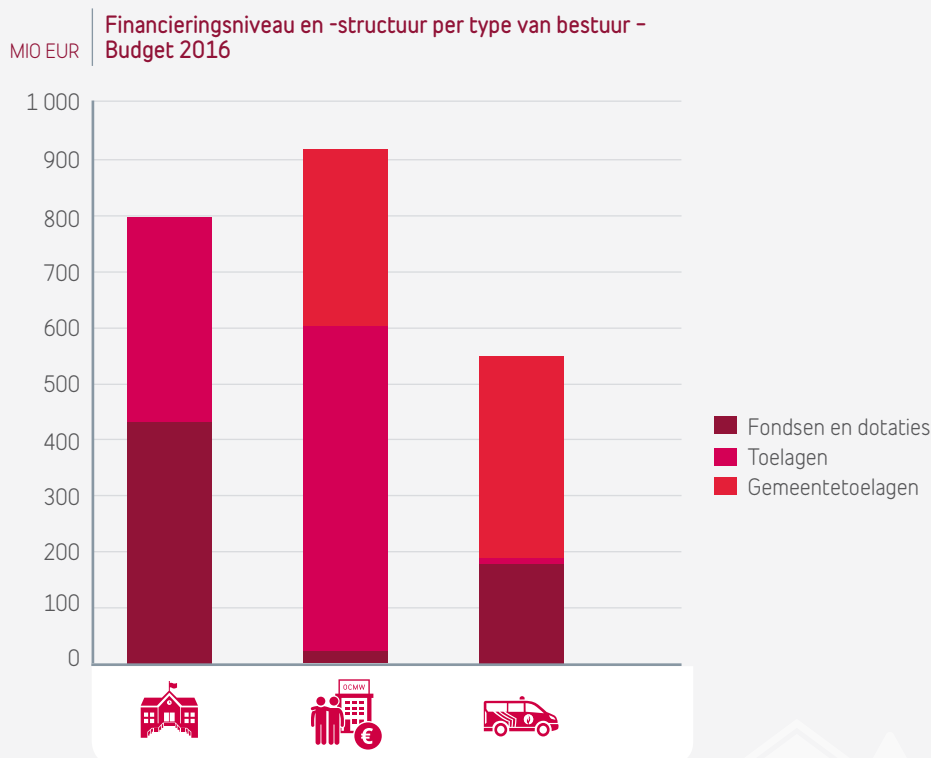
- > ontvangsten uit algemene financiering (dotaties zonder bestemming);
- > (toegekende) specifieke toelagen;
- > en de dekking van exploitatietekorten (gemeentetoelagen aan OCMW's en politiezones, d.w.z. interne overdrachten tussen lokale besturen).

Aandeel van de fondsen en toelagen in de totale ontvangsten - Budget 2016 (in %)



Fondsen en toelagen die de Brusselse lokale besturen ontvangen - Budget 2016

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Fondsen en dotaties	623	530	1,5 %
Toelagen	951	809	-2,5 %
Gemeentetoelagen	669	570	0,3 %
Totaal fondsen, dotaties en toelagen	2 243	1 909	-0,6 %
Gemeenten	787	670	-1,4 %
OCMW's	917	780	-0,8 %
Politiezones	539	459	1,1 %



Globaal bleven de toelagen en dotaties stabiel en daalden ze zelfs licht ten opzichte van 2015. In feite is de daling iets groter voor de gemeenten (-1,4 %) dan voor de OCMW's (-0,8 %).

De gemeentelijke toelagen aan de OCMW's en de politiezones (d.w.z. de interne overdrachten tussen lokale besturen) bleven ongeveer stabiel in vergelijking met 2015 (+0,3 %). Deze matige stijging vloeit eerder voort uit een perfect status-quo van de toelage aan de OCMW's (nulgroei) en een groei van 0,7 % van de toelagen voor de politiezones.

De financieringsstructuur verschilt ook volgens het type van lokaal bestuur. Voor de gemeenten overheerst de algemene financiering (fondsen) in vergelijking met de specifieke toelagen. Omgekeerd hangen de OCMW's grotendeels af van toelagen (terugbetaling door de Staat van het leefloon en de diverse vormen van sociale bijstand) en van de gemeentedotatie om het budget in evenwicht te houden.

De politiezones steunen tegelijk op de federale dotaties en de gemeentelijke toelage (cf. deel 6). Deze laatste wegen het zwaarst door en worden jaarlijks bijgestuurd om het budget van de zone in evenwicht te houden.

Eigen ontvangsten

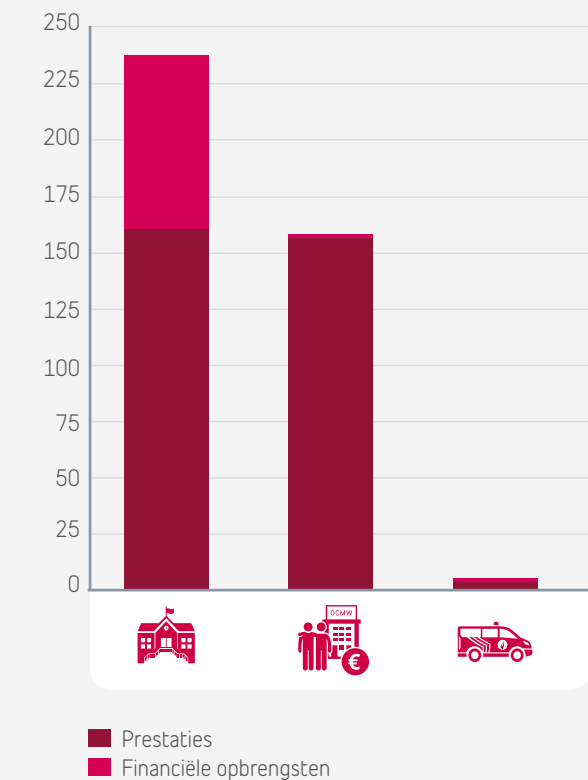
De eigen ontvangsten die gegenereerd worden via de activiteit van de lokale besturen (prestaties) of in de vorm van ontvangsten uit het gemeentelijk patrimonium (huurgelden, financiële opbrengsten) komen uit op 396 miljoen EUR (337 EUR per inwoner) en vertegenwoordigen 10 % van de totale exploitatie-ontvangsten van de lokale besturen. Deze verhouding ligt hoger voor de OCMW's (15 %), terwijl deze ontvangsten vrijwel nihil zijn voor de politiezones (1 %). De gemeenten noteren eigen ontvangsten rond het gemiddelde van de lokale besturen (± 11 %).

Binnen deze eigen ontvangsten eisen de ontvangsten uit prestaties duidelijk het leeuwendeel op (81 %). In het budget 2016 belopen ze 320 miljoen EUR of 272 EUR per inwoner.

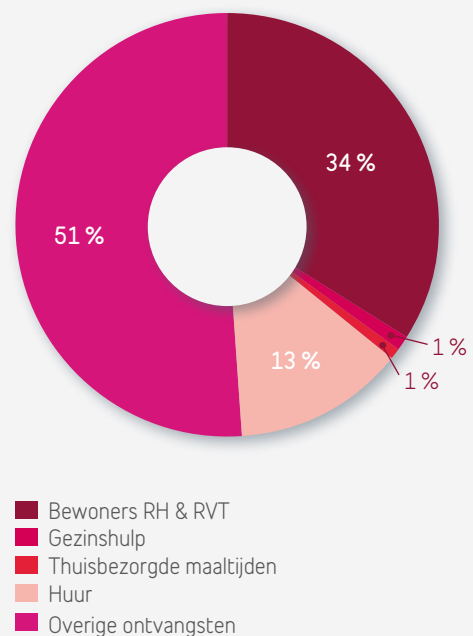
Eigen ontvangsten van de Brusselse lokale besturen - Budget 2016

	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Prestaties	320	272	0,1 %
Financiële opbrengsten	76	64	0,9 %
Totaal eigen ontvangsten	396	337	0,2 %

Niveau en structuur van de eigen ontvangsten per type van bestuur - Budget 2016



Voornaamste bestanddelen van de ontvangsten uit prestaties van de Brusselse OCMW's - Budget 2016



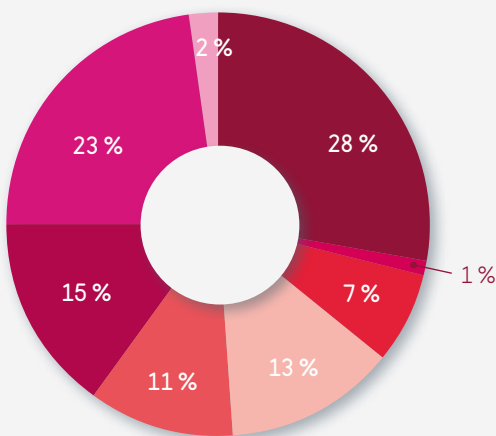
Relatief gezien, vormen deze ontvangsten een zeer belangrijke financieringsbron voor de OCMW's (uit de bijdrage van begunstigden voor diensten zoals thuisbezorgde maaltijden en thuishulp, rusthuizen ...). Voor de Brusselse OCMW's samen gaat het gemiddeld om 14,6 % van de exploitatie-ontvangsten.

Voor de gemeenten omvatten de ontvangsten uit prestaties onder meer diverse toegangsgelden, huurgeld voor het gebruik van terreinen en gebouwen die eigendom zijn van de gemeente, de bijdragen van de ouders in de schoolkosten (maaltijden, vervoer, bewaking ...). Meer in het bijzonder betalen de beheerders van distributienetten rechten aan de gemeenten voor het gebruik van de openbare ruimte voor gasleidingen en elektrische kabels. Het gaat om ontvangsten die het verlies van dividenden compenseren als gevolg van de liberalisering van de energiesector. Voor de Brusselse gemeenten vertegenwoordigen deze rechten bijna een kwart van de ontvangsten uit prestaties in 2016.

De **financiële opbrengsten** (interest, dividenden) vertegenwoordigen 76 miljoen EUR, wat minder dan 2 % is van de exploitatie-ontvangsten van de lokale besturen. Alleen voor de gemeenten vormen ze belangrijke ontvangsten die voor bijna 95 % bestaan uit dividenden van bovengemeentelijke structuren voor elektriciteits-, gas- en watervoorziening.

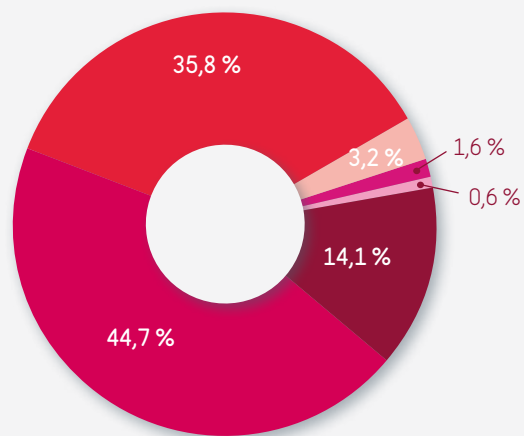
De financiële opbrengsten, die in 2015 nog met ruim 6 % toenamen, stijgen minder snel in 2016 (+0,9 %). Na een uitzonderlijke groei in 2015 en in tegenstelling tot de afname na de liberalisering van de energiesector (gas en elektriciteit), nemen de dividenden van de intercommunales uit deze sector in 2016 nog slechts met 0,9 % toe. Bovendien blijven de diverse financiële opbrengsten (interest, rente ...) verder dalen in een context van aanhoudend lage rentevoeten, wat een directe impact heeft op het rendement van de thesaurieoverschotten.

Voornaamste componenten van de ontvangsten uit prestaties van de Brusselse gemeenten - Budget 2016



- Opbrengsten uit uitgevoerde prestaties
- Opbrengsten uit de verkoop van goederen
- Opbrengsten uit concessies van rechten
- Diverse opbrengsten
- Bijdragen van de ouders (scholen)
- Opbrengsten uit de verhuring van vastgoed
- Bijzonder krediet van ontvangsten
- Uitzonderlijke opbrengsten

Samenstelling van de financiële opbrengsten van de Brusselse gemeenten - Budget 2016



- Dividenden - Water
- Dividenden - Gas
- Dividenden - Elektriciteit
- Overige dividenden
- Diverse financiële opbrengsten (interest, rente)
- Terugvorderen van financiële kosten van leningen ten laste van derden

Investeringsen en de financiering ervan

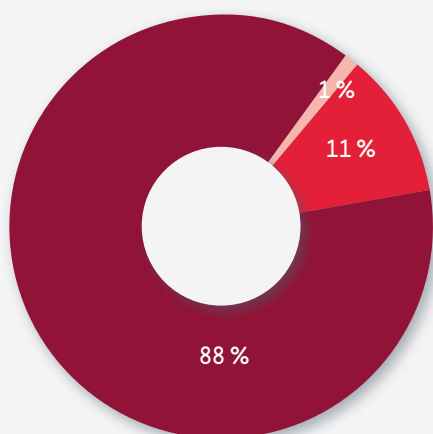
De Brusselse lokale besturen schreven in hun budget 2016 voor 819 miljoen EUR aan buitengewone uitgaven in of 697 EUR per inwoner.

De investeringsuitgaven sensu stricto bedragen 718 miljoen EUR of 88 % van de buitengewone uitgaven. Daarna volgen de schulduitgaven met betrekking tot het financieel vermogen (deelname, vervroegde terugbetaling van leningen...) met 11 %. De overige uitgaven zijn de toegekende kapitaalsubsidies (overdrachten).

Buitengewone uitgaven en evolutie 2015-2016 (per type van uitgave en per type van totaal bestuur)

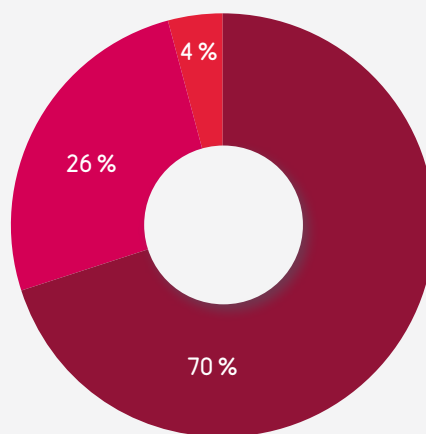
	In Mio EUR	In EUR/inw.	Evolutie (t.o.v. 2015)
Investeringsen	718	611	6,1 %
Overdrachten (kapitaalsubsidies)	13	11	-
Schuld (vervroegde terugbetalingen, deelnemingen)	88	75	-
Totaal buitengewone uitgaven	819	697	12,2 %
Gemeenten	575	490	6,8 %
OCMW's	214	182	30,4 %
Politiezones	30	25	14,4 %

Structuur van de buitengewone uitgaven volgens economische groep - Budget 2016



- Investeringsen
- Overdrachten (kapitaalsubsidies)
- Schuld (vervroegde terugbetaling, deelnemingen)

Structuur van de buitengewone uitgaven per type van lokaal bestuur - Budget 2016



- Gemeenten
- OCMW's
- Politiezones

De gemeenten eisen op zich alleen al 70 % van de buitengewone uitgaven van de Brusselse lokale besturen op, tegen 26 % voor de OCMW's en slechts 4 % voor de politiezones.

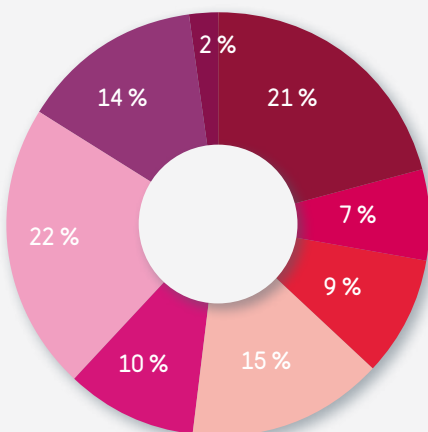
Na een lichte krimp in 2015 noteren de Brusselse lokale besturen in 2016 weer een groter volume aan investeringsprojecten (+6,1 %). Meer algemeen, verschilt de dynamiek van de investeringsprojecten evenwel volgens het type van bestuur. Zo is de stijging van de buitengewone uitgaven verhoudingsgewijs sterker voor de OCMW's (+30,4 %) en de politiezones (+14,4 %). Deze vaststelling moet echter worden gerelativeerd aangezien de globale volumes duidelijk kleiner zijn dan die van de gemeenten (cf. supra).

Vergeleken met de exploitatie-uitgaven ondergaan de investeringsuitgaven veel grotere schommelingen van jaar tot jaar. Behalve een cyclisch effect dat verband houdt met de bestuursperiode van de gemeenten, zijn de investeringsprojecten van de lokale besturen sterk afhankelijk van de economische context, de bevolkingsevolutie en de beschikbare budgettaire speelruimte.

Ook moet de evolutie van de ingeschreven investeringen in het budget worden genuanceerd omdat ze slechts in een vrij beperkte mate daadwerkelijk worden gerealiseerd.

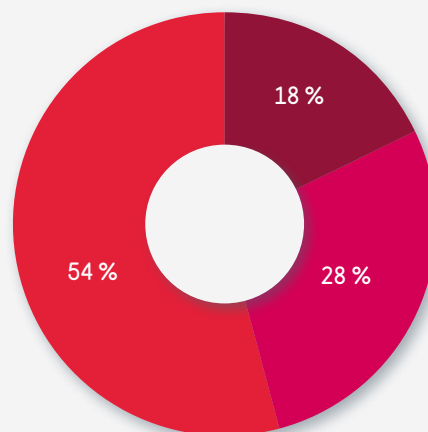
Wat de financieringsbronnen betreft, worden de investeringen van de lokale besturen ongetwijfeld voor het grootste deel gefinancierd via leningen. Gemiddeld zorgen ze voor 54 % van de totale financiering. De tweede grootste financieringsbron zijn de diverse kapitaalsubsidies (28 %), terwijl de opbrengst van de verkoop van activa de rest van de financiële middelen (18 %) van de buitengewone dienst levert. Deze financieringsstructuur (eigen dienstjaar) houdt evenwel geen rekening met de zelffinanciering, die gerealiseerd wordt via overboekingen vanuit het reservefonds of de gewone dienst of door aanwending van het overgedragen overschot.

Aanwending van de investeringsuitgaven - Budget 2016



- Algemeen bestuur
- Politie
- Wegen - Water
- Onderwijs
- Cultuur - Vrije tijd - Erediensten
- Sociale hulp - Gezondheid
- Openbare reinheid
- Niet-uitsplitsbaar

Financieringsbronnen van het buitengewoon budget - Eigen dienstjaar - Budget 2016



- Investerings (verkoop van activa)
- Overdrachten (kapitaalsubsidies)
- Schuld (leningen)

Evolutiefactoren voor de investeringen

Overheidsinvesteringen zijn nodig voor het handhaven van een degelijk economisch groeipeil, het welzijn van de burgers en hun leefomgeving. Overheidsinvesteringen hebben een structurele impact op de economie en op de aantrekkingskracht van een bepaalde regio, en zetten op hun beurt aan tot andere investeringsprojecten, zowel van de overheid als van de privésector. Vooral de investeringen van de lokale besturen hebben een meer uitgesproken rechtstreekse impact op de lokale economie, omdat zij per definitie geografisch verspreid zijn over het grondgebied en vaker een beroep doen op lokale bedrijven en arbeidskrachten.

In België deden de lokale besturen (en vooral dan de gemeenten) in 2014 investeringen voor bijna 3,3 miljard EUR. Dat is iets minder dan 1 % van het bbp en bijna 40 % van alle overheidsinvesteringen in het hele land.

Die investeringen zijn niet alleen van structurele aard maar vertonen ook een cyclische component. Diverse factoren beïnvloeden de dynamiek van de lokale overheidsinvesteringen.

➤ Economische en budgettaire context

De lokale overheidsinvesteringen zijn met name zeer gevoelig voor factoren van meer conjuncturele aard die een invloed hebben op hun financieringsvoorwaarden (bv. de rentevoet of toelagen). Overheidsinvesteringen vormen overigens traditioneel een variabel element in een gespannen begrotingsklimaat. In tijden van sanering van de overheidsfinanciën wordt immers geregeld aangetoond dat het vaak de investeringen zijn waar het eerst in gesnoeid wordt, in plaats van dat zij het beginpunt vormen van diepgaande structurele hervormingen.

➤ Maatschappelijke vraag

De lokale overheidsinvesteringen beantwoorden aan een toenemende maatschappelijke vraag naar diensten en collectieve voorzieningen. De grotere collectieve behoeften zijn het gevolg van tal van factoren zoals de demografie (zowel het groeiend aantal inwoners als de evolutie van de leeftijds piramide), de hogere eisen van normen voor toegankelijkheid, veiligheid, comfort en milieu-vereisten (energiezuinig, duurzame ontwikkeling ...)



➤ Instandhouding van het patrimonium

De lokale overheidsinvesteringen volgen hun eigen dynamiek. Om infrastructuur tot stand te brengen, zullen op termijn nieuwe uitgaven nodig zijn voor inrichting of renovatie om het bestaand patrimonium van de overheid in stand te houden. Een structurele onderfinanciering die de waardevermindering van het gemeentelijk patrimonium niet zou compenseren, zou in werkelijkheid leiden tot een "verborgen" schuld.

➤ Invloed van de verkiezingscyclus

In het begin van een gemeentelijke bestuursperiode neemt het investeringsvolume aanzienlijk af, en na halfweg begint het weer op te klimmen tot een maximumbedrag op het einde van die periode. Die heropleving van de investeringen halfweg de bestuursperiode is een weerkerend verschijnsel. Voor de uitvoering van grote investeringsprojecten vergt de voorbereiding immers meer tijd.

➤ Impact van de Europese begrotingsnormen

Het Europees Stelsel van Rekeningen, kortweg "ESR", vormt het referentiekader voor het uitwerken van statistieken voor de overheidsfinanciën in het kader van het Europees begrotingstoezicht. De toepassing van de ESR-normen heeft vooral negatieve gevolgen voor het toekomstig investeringsvermogen van de lokale besturen. De boekhoudkundige verwerking van investeringen, in combinatie met hun aandeel in de totale uitgaven van de lokale besturen, geeft immers aanleiding tot een fikse structurele verslechtering van de saldi volgens de ESR-normen in vergelijking met de saldi zoals lokale besturen die traditioneel boeken.

Om de evolutie van de investeringen en de schuldgraad onder controle te krijgen hebben de toezichhoudende regionale overheden de evenwichtsregels aangescherpt en nieuwe bepalingen goedgekeurd. Concreet werd er een nieuw limietbedrag bepaald onder de vorm van een maximumbedrag voor nieuwe leningen uitgedrukt in EUR per inwoner (Wallonië) of een bedrag aan nieuwe leninglasten ter grootte van de terugbetaling van kapitaal tijdens het boekjaar (Brussel).

Budgetsaldi

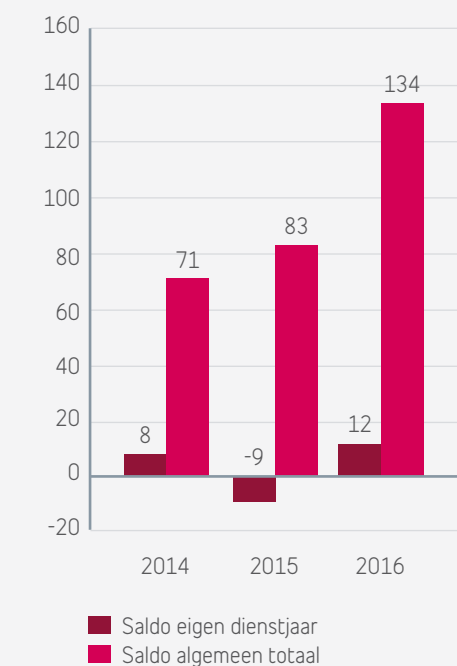
Saldi van de Brusselse lokale besturen - Budget 2016

	Saldo	In Mio EUR	In EUR/inw.	In % van de gewone ontvangsten
Eigen dienstjaar		12	10	0,3 %
Vorige dienstjaren		120	102	3,0 %
Overboekingen		1	1	0,0 %
Algemeen totaal		134	114	3,4 %

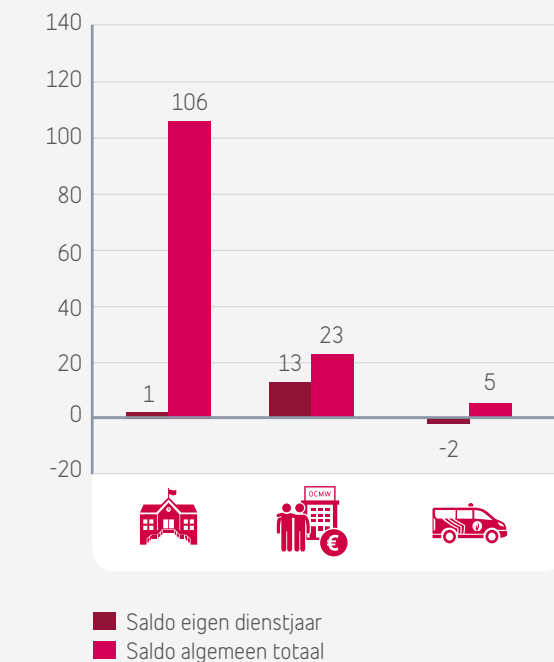
Voor de gewone dienst vertoont het budget 2016 van de Brusselse lokale besturen een overschot van 12 miljoen EUR voor het eigen dienstjaar en van 134 miljoen EUR voor het algemeen totaal (d.w.z. rekening houdend met het resultaat van de vorige dienstjaren en de overboekingen). Relatief gezien vertegenwoordigt het saldo van het dienstjaar slechts 0,3 % van de exploitatieontvangsten (d.i. nagenoeg een evenwicht), terwijl het overschot algemeen totaal 3,4 % van de ontvangsten van de lokale besturen vormt.

Ten opzichte van het dienstjaar 2015 vertoont het saldo eigen dienstjaar dus weer een overschot dankzij een verbetering van 21 miljoen EUR, terwijl het saldo algemeen totaal fors opklimt (+51 miljoen EUR) door vooral een sterke stijging van de ontvangsten van de vorige dienstjaren (+26 miljoen EUR).

Evolutie van de saldi van de Brusselse lokale besturen - Budget 2014-2016



Spreiding van de saldi van het budget 2016 per type van bestuur



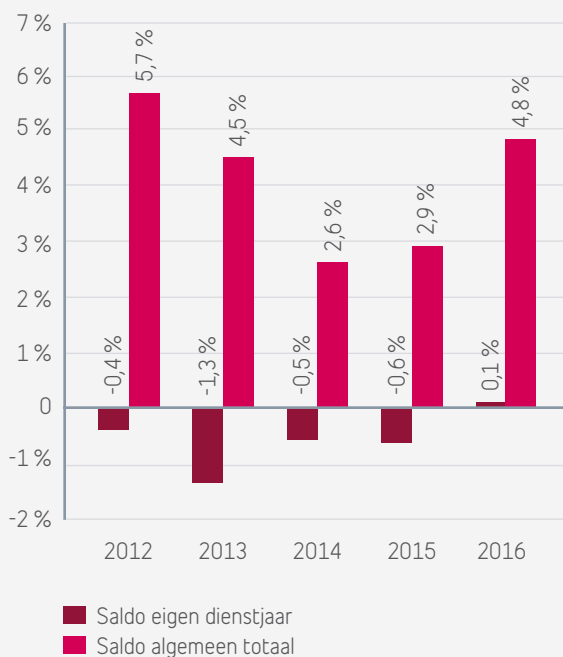
De budgettaire situatie verschilt naargelang het type van bestuur. De politiezones laten een licht tekort optekenen voor het eigen dienstjaar, terwijl de OCMW's de grootste overschotten voor dit dienstjaar realiseren tegenover een gemeentelijke situatie in evenwicht. De situatie van de OCMW's moet echter worden gerelativeerd binnen de specifieke boekhoudkundige context die op hen van toepassing is en waar de aflossing van leningen (terugbetaling van kapitaal) verrekend wordt in de investeringsdienst en niet in de exploitatiedienst, die een overschot moet hebben dat toelaat om de terugbetalingskosten te dekken.

Voor het algemeen totaal laten de lokale besturen een overschot zien, met een duidelijk overwicht van de gemeenten bij de positieve resultaten van het verleden (80 % van het overschot voor het algemeen totaal van alle Brusselse lokale besturen samen). Toch bestaan er voor de budgetsaldi contrasten tussen individuele situaties.

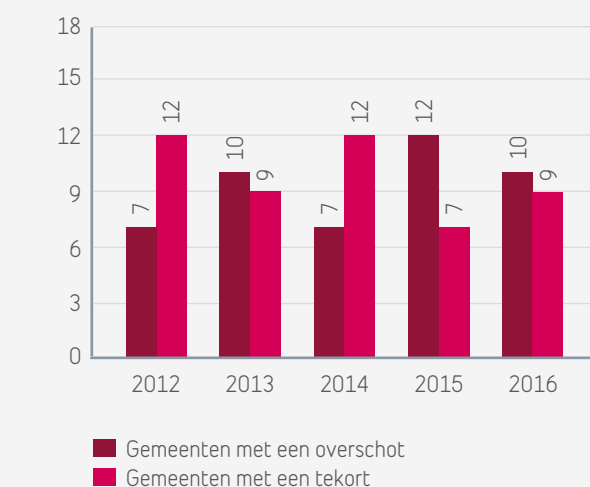
De Brusselse gemeenten knopen dus weer aan met een budgettair evenwicht voor het eigen dienstjaar na twee jaren met een licht tekort. Deze verbetering komt vooral concreet tot uiting in een kleiner aantal gemeenten met een tekort. Op het budget 2016 zijn er evenveel gemeenten met een tekort als gemeenten met een overschot.

Uitgedrukt in percent van de exploitatie-ontvangsten, is deze verbeterde Brusselse situatie veel meer uitgesproken voor het algemeen totaal, met een overschot dat zelfs de situatie van 2013 overtreft na twee minder goede jaren (4,8 % van de exploitatie-ontvangsten, tegen 2,6 % in 2014 en 2,9 % in 2015). Dit fenomeen wordt sterk in de hand gewerkt door een stijging van de ontvangsten van de vorige dienstjaren met 21 miljoen EUR. Deze toename is grotendeels toe te schrijven aan die van het voorziene overschot van 2015 voor de vorige dienstjaren zoals opgenomen in het budget 2016.

Evolutie van de budgetsaldi van de Brusselse gemeenten 2012-2016 (in % van de gewone ontvangsten) - Budget 2012-2016



Aantal gemeenten met een overschot of tekort voor het eigen dienstjaar 2012-2016



De lokale besturen en het veiligheidsbeleid (politie- en hulpverleningszones)

De lokale besturen spelen een centrale rol bij de uitvoering van het veiligheidsbeleid. Zowel de lokale politie als de hulpdiensten (brandweer en civiele veiligheid) staan in voor de veiligheid van de burgers. Met hun interventies verzorgen ze een primordiale dienst op het terrein.

In de loop van de voorbije jaren werd de institutionele context van beide diensten op lokaal vlak grondig hervormd. Met de oprichting van de politiezones in 2001 en de hulpverleningszones in 2015 ontstonden immers nieuwe lokale publieke entiteiten.

De hulpverleningszones en politiezones vertonen veel gelijkenissen op het vlak van organisatie en financiering:

- > De principes die de algemene organisatie en de werking regelen (kaderwet en uitvoeringsbesluiten) behoren tot de bevoegdheid van de federale overheid.
- > Personeel, werking en investeringen, die vóór de hervorming rechtstreeks werden voorzien door de gemeenten, worden nu toevertrouwd aan een nieuwe entiteit (zone) die beschikt over organisatorische en boekhoudkundige autonomie.
- > Met uitzondering van de ééngemeentepolitiezones is de organisatie van de zones in handen van een structuur met meerdere gemeenten, waardoor ook meerdere gemeenten de middelen leveren.
- > Het budget van de zones wordt in hoofdzaak gefinancierd vanuit twee bronnen: een federale dotatie en de gemeentelijke dotaties. De toelagen van de gemeenten binnen een zone worden elk jaar vastgelegd op basis van een akkoord tussen de betrokken gemeenteraden. Komt men niet tot een overeenkomst, dan bepaalt de wet welke verdeelsleutel de gemeenten moeten volgen.
- > Het stelsel van de financiering van de zones bepaalt dat, als de zone niet over voldoende middelen beschikt om de uitgaven te dekken die nodig zijn voor de uitvoering van haar opdracht, het verschil wordt bijgesteld door de gemeenten die er deel van uitmaken.

De financiën van de hulpverleningszones

De hervorming van de hulpdiensten

De tragische gebeurtenissen in Gellingen in 2004 zetten de wetgever ertoe aan een groot project op te starten om de civiele veiligheid te hervormen en te moderniseren, naar het voorbeeld van wat voordien voor de politie was gebeurd. Na de voorbereiding in de parlementaire commissie (Commissie Paulus) en de invoering van nieuwe wetgeving (kaderwet van 15 mei 2007 in verband met de civiele veiligheid) is na iets minder dan tien jaar de hervorming van de civiele veiligheid nu een feit op het terrein.

De wet bepaalde immers dat er minstens één hulpverleningszone per provincie¹⁹ moest zijn en verplichtte elke Vlaamse en Waalse gemeente om zich bij één enkele hulpverleningszone aan te sluiten. Op operationeel vlak

coördineert een hulpverleningszone de activiteiten van de diverse hulpverleningsposten op haar grondgebied. Uiteindelijk werden 250 bestaande brandweerdiensten geleidelijk aan ondergebracht in 34 hulpverleningszones, waarvan 20 in Vlaanderen en 14 in Wallonië. In 2014 werden al die diensten gekoppeld aan "prezones". In de loop van 2015 werden dan al die prezones omgevormd tot de eigenlijke hulpverleningszones. Vanaf 2016 konden alle hulpverleningszones begrotingsdocumenten voorleggen.

Onze financiële analyse baseert zich op die boekhoudkundige staten.

¹⁹ De organisatie in hulpverleningszones geldt niet voor de Brusselse gemeenten die sinds 1990 worden bediend door een instelling van openbaar nut (DBDMH), gefinancierd door het Brussels Gewest en de Brusselse agglomeratie. Bij wijze van uitzondering behoudt ook de hulpverleningszone LIÈGE ZONE 2 zijn historische vorm van een intercommunale.

Methodologisch kader

Voor het dienstjaar 2016 verzamelde Belfius de initiële begrotingen van 33 hulpverleningszones op 34 (97 % van de zones). Voor al die zones is er informatie beschikbaar, zowel voor de gewone als de buitengewone dienst.

Voor de laatste zone die de vorm van een intercommunale heeft (met een algemene boekhouding), hebben wij de economische classificatie van de gewone ontvangsten en uitgaven van die zone geëxtrapoleerd door rekening te houden met de identificeerbare personeelsuitgaven van de zone (die er het grootste deel van uitmaken) en de structuur van de gewone ontvangsten en uitgaven van de groep (cluster) waartoe die zone behoort.

Deze analyse omvat de samengevoegde gegevens (Vlaanderen en Wallonië) per groep van zones (clusters) zoals gedefinieerd door de federale wetgever*. Elke zone werd toegewezen aan een cluster op basis van drie criteria: de bevolking, het aantal hulpverleningsposten en het operationeel personeelsbestand. Afhankelijk van het aantal verkregen punten behoren de zones tot een categorie die gaat van cluster 1 (zones met het minst aantal punten) tot cluster 4 (zones met het grootst aantal punten).

Cluster	Aantal hulpverleningszones		
	Wallonië	Vlaanderen	Totaal
1	5	2	7
2	3	8	11
3	3	6	9
4	3	4	7
Totaal	14	20	34

* KB van 26/02/2014 tot indeling van de zones in categorieën bedoeld in artikel 14/1 van de wet van 15 mei 2007 betreffende de Civiele Veiligheid.

Gewone uitgaven van de hulpverleningszones

Voor het eigen dienstjaar 2016 schreven de 34 hulpverleningszones op hun budget gewone uitgaven in voor een totaalbedrag van 706,2 miljoen EUR (70,7 EUR per inwoner). 59,5 % van die totale uitgaven heeft betrekking op de Vlaamse zones en 40,5 % op de Waalse zones, wat aanzienlijk verschilt van de verdeling van de bevolking over die regio's (resp. 64,2 % en 35,8 %).

Onderstaande tabel en de grafieken op de volgende blz. bieden een overzicht van de structuur van de uitgaven:

Structuur van de gewone uitgaven van de hulpverleningszones - Budget 2016

	Vlaanderen		Wallonië		Totaal	
	In Mio EUR	In EUR/inw.	In Mio EUR	In EUR/inw.	In Mio EUR	In EUR/inw.
Personeel	330,4	51,3	219,3	61,1	549,7	54,8
Werking	77,5	12,0	46,0	12,8	123,5	12,3
Overdracht	8,5	1,3	8,5	2,4	17,0	1,7
Schuld	4,1	0,6	9,9	2,8	14,0	1,4
Overboekingen dienstjaren			2,0	0,6	2,0	0,5
Totale uitgaven	420,5	65,3	285,7	79,6	706,2	70,7

95 % van de gewone uitgaven van de hulpverleningszones is verdeeld over twee grote rubrieken:

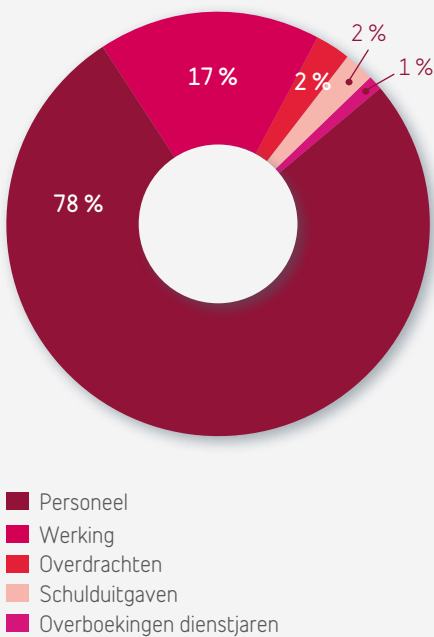
- > 78 % betreft personeelsuitgaven: 54,8 EUR per inwoner;
- > 17 % betreft werkingsuitgaven: 12,3 EUR per inwoner.

Twee specifieke regionale verschillen springen in het oog. Ten eerste ligt het uitgavenniveau in EUR per inwoner hoger in Wallonië dan in Vlaanderen, namelijk 79,6 EUR tegen 65,3 EUR. Ten tweede belopen de schulduitgaven in Wallonië bijna 10 miljoen EUR, tegen slechts 4 miljoen EUR in Vlaanderen. Dit is een gevolg van een grotere overdracht van bepaalde leningen van de Waalse gemeenten naar de hulpverleningszones waar ze deel van uitmaken.

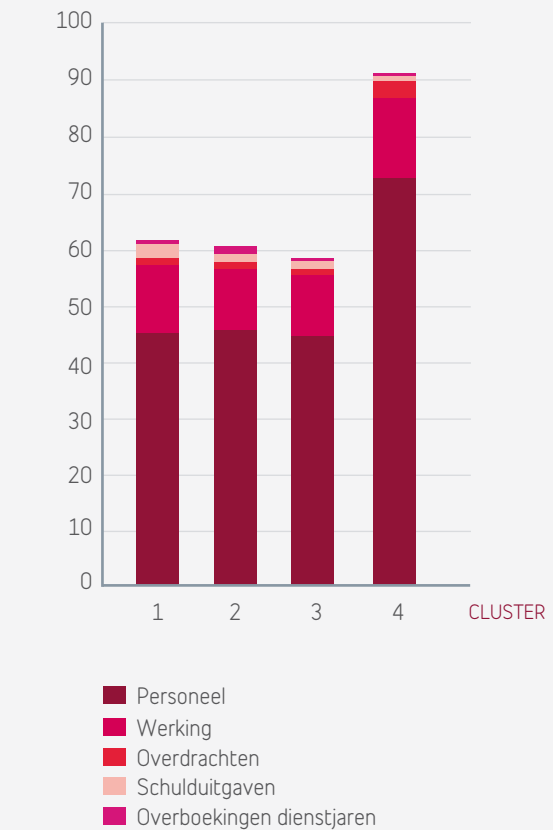
Tot slot geeft de onderstaande grafiek meer inzicht op basis van de zones per categorie (clusters):

Cluster 4 valt in het bijzonder op, met een uitgavenniveau dat relatief veel hoger ligt (91,1 EUR per inwoner) dan de andere clusters (ongeveer 60 EUR per inwoner). Cluster 4 omvat per definitie de grootste zones, zowel gemeten naar personeelsbestand als volgens de bevolking die bereikt wordt.

Structuur van de uitgaven van de hulpverleningszones - Totaal



Structuur van de uitgaven van de hulpverleningszones per cluster - Budget 2016



Gewone ontvangsten van de hulpverleningszones

Gewone ontvangsten van de hulpverleningszones - Budget 2016

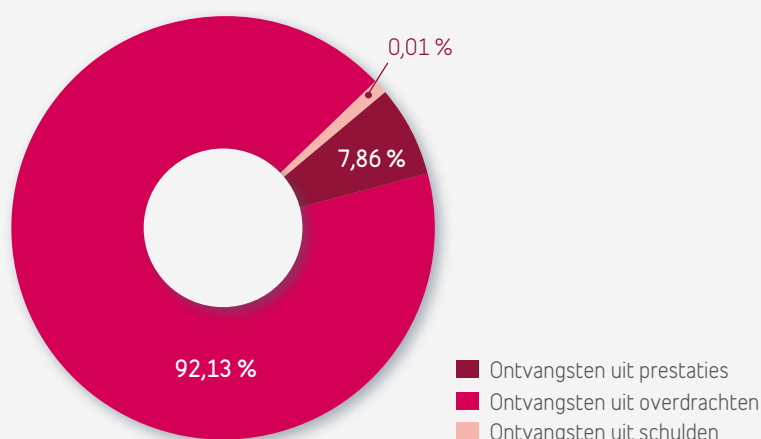
	Vlaanderen		Wallonië		Totaal	
	In Mio EUR	In EUR/inw.	In Mio EUR	In EUR/inw.	In Mio EUR	In EUR/inw.
Ontvangsten uit prestaties	30,1	4,7	26,0	7,2	56,1	5,6
Ontvangsten uit overdrachten	396,3	61,5	260,1	72,5	656,5	65,4
Ontvangsten uit schulden	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0
Totale ontvangsten	426,5	66,2	286,1	79,7	712,6	71,0

Voor het eigen dienstjaar 2016 schreven de 34 hulpverleningszones op hun budget gewone uitgaven in voor een totaalbedrag van 712,6 miljoen EUR (71 EUR per inwoner).

De tabel en grafiek hiernaast bieden een overzicht van de economische indeling van de ontvangstenstructuur.

Net zoals bij de gewone uitgaven liggen de gewone ontvangsten van de Waalse zones uitgedrukt in EUR per inwoner hoger dan in de Vlaamse zones: resp. 79,7 EUR tegen 66,2 EUR. Nog opvallend in Wallonië is het feit dat het aandeel van de ontvangsten uit prestaties hoger ligt dan in Vlaanderen, namelijk 9 % tegen 7 %.

Structuur van de ontvangsten - Totaal

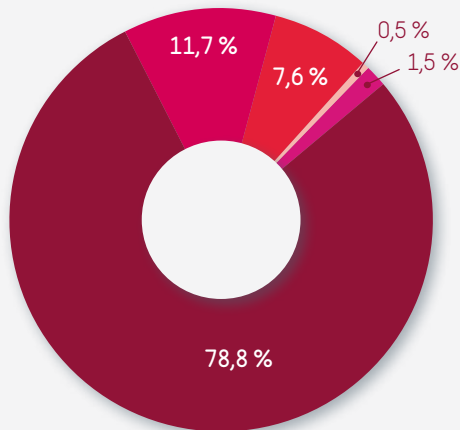


De **ontvangsten uit overdrachten**, voorzien volgens het wettelijke kader van de hervorming, vormen met bijna 656,5 miljoen EUR of 65,4 EUR per inwoner de belangrijkste bron van inkomsten van de zones. De tabel hiernaast en grafieken op volgende blz. tonen de indeling van die ontvangsten volgens hun oorsprong.

Ontvangsten van de hulpverleningszones uit overdrachten - Budget 2016

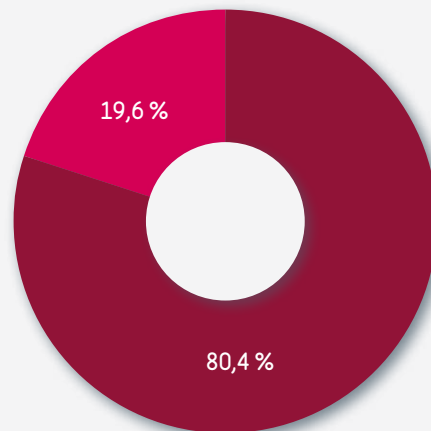
	In Mio EUR	In EUR/inw.
Gemeentetoelagen	517,4	51,6
Federale basistoelage	76,6	7,6
Aanvullende federale toelage	49,7	5,0
Provinciale toelage	3,1	0,3
Overige ontvangsten uit overdrachten	9,7	1,0
Totaal ontvangsten uit overdrachten	656,5	65,4

Gewone ontvangsten van de hulpverleningszones uit overdrachten - Totaal



- Gemeentetoelagen
- Federale basistoelagen
- Aanvullende federale toelage
- Provinciale toelage
- Overige ontvangsten uit overdrachten

Verdeling van de toelagen tussen federaal en gemeenten



- Gemeentetoelagen
- Federale toelagen

De **gemeentetoelagen** vormen met een bedrag van 517,4 miljoen EUR of 51,6 EUR per inwoner de belangrijkste bron van gewone ontvangsten van de hulpverleningszones. Zij worden in principe bepaald op basis van een consensus tussen de gemeenten van elke zone. Komt men niet tot een overeenkomst, dan is het de provinciegouverneur die de knoop moet doorhakken, rekening houdend met de criteria die werden vastgelegd bij koninklijk besluit. Het gaat dan om criteria zowel m.b.t. de gemeente (oppervlakte, aanwezige risico's, gemiddelde interventietijd op gemeentelijk grondgebied, financiële draagkracht) als m.b.t. de bevolking (de residentiële en de beroepsactieve bevolking, met een weging van op zijn minst 70 %, het kadastraal inkomen en het belastbaar inkomen).

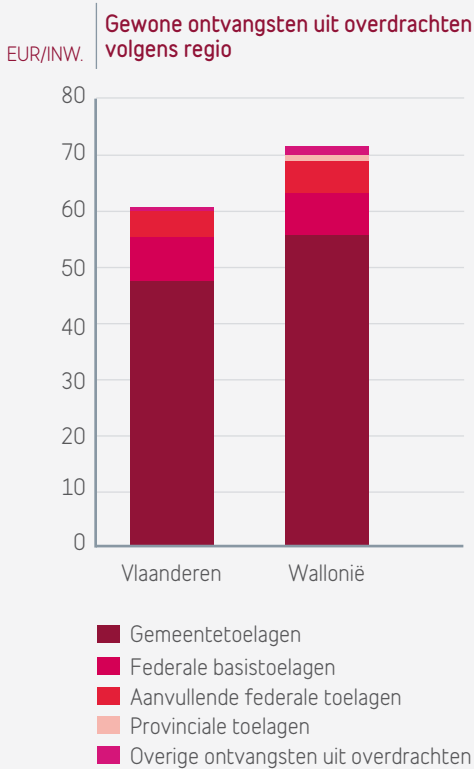
De **federale basisdotatie** is met 76,6 miljoen EUR of 7,6 EUR per inwoner de tweede grootste bron van inkomsten voor de hulpverleningszones. Dit krediet dat staat ingeschreven in de federale begroting, wordt verdeeld over de diverse zones op basis van een verdeelcoëfficiënt die berekend wordt als een gewogen gemiddelde van de volgende coëfficiënten: het percentage van de bevolking van de zone in alle zones samen (70 %), het percentage van de beroepsactieve bevolking van de zone in alle zones samen (15 %), het percentage van het kadastraal inkomen van de zone in alle zones samen (5 %), het percentage van het belastbaar inkomen van de zone in alle zones samen (5 %), het percentage van de aanwezige risico's van de zone in alle zones samen (10 %) en het percentage van de oppervlakte van de zone (15 %). Alle zones krijgen die dotatie toegewezen.

De wetgever heeft eveneens een **aanvullende federale dotatie** voorzien ter compensatie van de operationele kosten van de zones. Die dotatie bestaat uit vier delen:

- > een bedrag m.b.t. de eindeloopbaanmaatregelen: het federaal krediet wordt verdeeld over de zones, afhankelijk van het aantal professionele brandweerlieden van de zone;
- > een bedrag voor de operationele werking van de zone: het federaal krediet wordt verdeeld over de zones, afhankelijk van het aandeel van de zone in de totale bevolking en van het aandeel van de oppervlakte van de zone in de totale oppervlakte;
- > een bedrag voor het mandaat van commandant van de zone, dat bepaald wordt bij koninklijk besluit;
- > een bedrag voor de harmonisering van de statuten, dat eveneens bepaald wordt bij koninklijk besluit.

De zones hebben die bedragen in hun begroting ingeschreven, hetzij apart, hetzij globaal. De kredieten werden hier duidelijkheidshalve samengevoegd. Zo hebben 21 zones (11 in Vlaanderen en 10 in Wallonië) in 2016 een of meer aanvullende federale dotaties in hun begroting ingeschreven voor een totaal bedrag van 49,7 miljoen EUR, dat is 4,96 EUR per inwoner. Gemeten naar het bedrag belooft de verdeling 59 % voor Vlaanderen en 41 % voor Wallonië.

Door alle federale en gemeentelijke dotaties samen te voegen, is het mogelijk de verhouding tussen de bijdrage van de gemeenten en die van het federale niveau in de financiering van de hulpverleningszones te berekenen.



Voor 2016 komen we uit op een verdeling 80 % - 20 % tussen de gemeentelijke en de federale financiering van de hulpverleningszones²⁰. Dat is een verbetering in vergelijking met de situatie 90 % - 10 % van vóór de hervorming. Er bestaat dus een groeimarge in de richting van een evenwichtige financiering van 50 % federaal en 50 % gemeenten, zoals ook werd vooropgesteld bij de hervorming.

Opmerkelijk bij de **overige ontvangsten uit overdrachten** is dat er:

- > voor 10 zones (7 in Wallonië en 3 in Vlaanderen) een begrotingskrediet bestaat van 1,2 miljoen EUR dat duidelijk wordt beschouwd als een dotatie voor dringende medische hulpverlening; en
- > in bepaalde zones bijdragen van de privésector voorkomen in hun financiering, wellicht voor het dekken van bepaalde specifieke risico's. Enkele niet-exhaustieve voorbeelden: bijdragen van Solvay, Electrabel en Vivalia.

De hulpverleningszones kunnen zich laten vergoeden voor geleverde diensten, zoals bijvoorbeeld in het kader van dringende medische hulpverlening (ziekenwagens). De hervorming voorziet en omkadert dit. Die inkomsten worden in de begroting opgenomen als ontvangsten uit prestaties en kwamen in 2016 uit op 56 miljoen EUR of 5,6 EUR per inwoner. Op basis van een steekproef van de hulpverleningszones (29 zones die 82,4 % van de bevolking bedienen) blijkt dat 68 % van de opbrengst uit prestaties voortkomt uit het inzetten van de ziekenwagens.

De investeringen van de hulpverleningszones

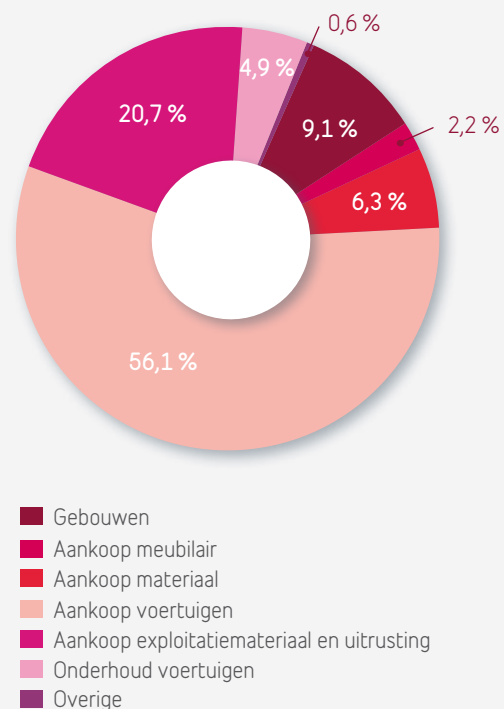
De hulpverleningszones erfden patrimonium en materiaal waarmee zij hun dagelijkse opdracht uitvoeren. De regels voor de inventaris en de raming van die goederen werden vastgelegd bij koninklijk besluit²¹. De zones zullen als autonome juridische entiteiten dat patrimonium en materiaal moeten doen evolueren om hun opdrachten op een gepaste manier uit te voeren. Dit omvat zowel het onderhoud van de bestaande goederen als de aankoop van nieuw materiaal.

De buitengewone begroting van de hulpverleningszones geeft een overzicht van de geplande investeringen en de manier waarop ze zullen worden gefinancierd.

In 2016 planden de Belgische hulpverleningszones voor 81,5 miljoen EUR aan investeringen, dat is 8,1 EUR per inwoner. De Vlaamse zones voorzien hiervan 72,3 % (9,13 EUR/inw.) en de Waalse 27,7 % (6,29 EUR/inw.).

De grafiek hiernaast geeft de indeling weer van de investeringen volgens bestemming.

Indeling van de investeringen volgens bestemming - Budget 2016



²⁰ De provinciale toelage aan de hulpverleningszones blijft een Waalse uitzondering die enkel werd ingevoerd in de provincies Namen en Luxemburg, ten belope van respectievelijk 2,2 miljoen EUR en 900 000 EUR.

²¹ KB van 23/08/2014 houdende vaststelling van de inventaris- en schattingsregels van de roerende en onroerende goederen van de gemeenten aangewend voor de uitvoering van de opdrachten van de brandweerdiensten.

De financiën van de politiezones

De politiezones, operationele eenheden van de lokale politie

Sinds begin 2000 zijn de ordediensten in België gestructureerd in twee aanvullende niveaus: de federale politie en de lokale politie.

Het Belgische grondgebied telt voortaan 195 politiezones, na de fusie van twee politiezones in Vlaanderen. Zo vallen 48 zones samen met het grondgebied van één enkele gemeente (de zgn. ééngemeentezones) en 147 met het grondgebied van meerdere gemeenten (de zgn. meergemeentezones). Vlaanderen telt 117 zones, Wallonië 72 en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 6, wat grosso modo in verhouding staat tot het bevolkingsaantal van elk van die gewesten, met dien verstande dat Brussel een hogere bevolkingsdichtheid heeft (zie onderstaande tabel).

In België heeft een politiezone een gemiddeld personeelsbestand van 172 voltijdse equivalenten (VTE), een gemiddeld grondgebied van ongeveer 3 gemeenten (of 156 km²) en een gemiddelde bevolking van 57 482 inwoners. Tussen de politiezones bestaan er echter onderling grote verschillen qua bevolking, het grondgebied dat ze bestrijken en het aantal politiebeambten. De federale wetgever bepaalde vijf categorieën of clusters op basis van de verstedelijkingsgraad van de gemeenten die deel uitmaken van een politiezone. Elke zone behoort tot een bepaalde cluster.

Deze analyse toont totaalcijfers voor alle politiezones van het land, behalve wanneer de regio expliciet wordt vermeld. Meer statistieken per regio zijn beschikbaar op onze website www.belfius.be/onzestudies.

Algemene kenmerken van de politiezones per regio²²

De zes Brusselse zones onderscheiden zich door een veel grotere gemiddelde bevolking (195 862 inwoners) en een veel groter personeelsbestand (1 033 VTE). Dat bijzonder kenmerk heeft veel te maken met het uitgesproken stedelijke karakter van Brussel.

De link tussen de verstedelijkingsgraad en het personeelsbestand in de betrokken politiezones wordt overigens bevestigd in de tabel hieronder, die de indeling geeft van de politiezones op basis van de clusters die werden vastgelegd door de Federale Overheidsdienst (FOD) Binnenlandse Zaken.

	Aantal politiezones	Gemiddeld aantal gemeenten	Gemiddelde bevolking	Gemiddelde oppervlakte	Gemiddeld personeelsbestand (VTE) per zone
Vlaanderen	117	2,6	55 078	114,6	143
Wallonië	72	3,6	49 858	233,9	149
Brussel	6	3,2	195 862	26,9	1 033
Totaal	195	3	57 482	155,7	172

Algemene kenmerken van de politiezones op basis van de typologie van de FOD Binnenlandse Zaken

Typologie	Aantal politiezones	Gemiddeld aantal gemeenten	Gemiddelde bevolking	Gemiddelde oppervlakte	Gemiddeld personeelsbestand (VTE) per zone
Cluster 1 (sterk verstedelijkt)	5	1	285 114	114	1 698
Cluster 2	22	2,5	110 262	110,4	389
Cluster 3	51	2,1	45 392	79,4	113
Cluster 4	62	3,2	46 409	160,4	99
Cluster 5 (zeer landelijk)	55	4	39 369	242,1	85
Totaal	195	3	57 482	155,7	172

²² Het gemiddelde personeelsbestand wordt berekend in voltijdse equivalenten op basis van de statistieken van de FOD Binnenlandse Zaken einde 2014, met daarin zowel het operationeel kader van de lokale politie als het administratief en logistiek kader (CALOG).

Kader van de analyse

De financiële analyse van de politiezones baseert zich op de gegevens die werden ingezameld uit de begroting 2016. Met 159 politiezones op 195 vertegenwoordigt de steekproef 85 % van de totale bevolking. Gemeten volgens de typologie van de zones blijkt dat de representativiteit 100 % bedraagt in de meest verstedelijkte zones (cluster 1) en dat die uitkomt in de buurt van 85 % in de meer landelijke zones (clusters 4 en 5). Het zijn de politiezones van cluster 2 die het minst goed vertegenwoordigd zijn (78 %). Per gewest bekeken bedraagt de representativiteit van de zones gemeten volgens het bevolkingsaantal voor Brussel 100 %, voor Vlaanderen 86,9 % en voor Wallonië 76,6 %.

Om voor alle zones samen een financiële situatie te kunnen weergeven, werden de ontbrekende gegevens voor de begroting van 2016 geëxtrapoleerd.

Gewone ontvangsten van de politiezones

De begroting 2016 vertegenwoordigt voor alle politiezones samen een bedrag van 2 899 miljoen EUR aan gewone ontvangsten, of 259 EUR per inwoner (zie onderstaande tabel). Dat bedrag wordt gespreid over de regio's: Vlaanderen 50,5 %, Wallonië 30,8 % en Brussel 18,7 %.

De zones van het Brusselse Gewest ontvangen 461 EUR per inwoner, wat bijna het dubbele is van de andere gewesten en van het nationale gemiddelde.

De stijging van de ontvangsten in 2016, in vergelijking met het vorige dienstjaar, belooft gemiddeld 1,8 %. Die toename is echter groter in Wallonië (2,1 %) en in Vlaanderen (1,9 %) dan in Brussel (1,1 %). Met een klein bedrag als basis kan de evolutie van de schuldontvangsten van jaar tot jaar vrij sterk verschillen (bijvoorbeeld +4,1 % in 2016 tegen -4,5 % in 2014).

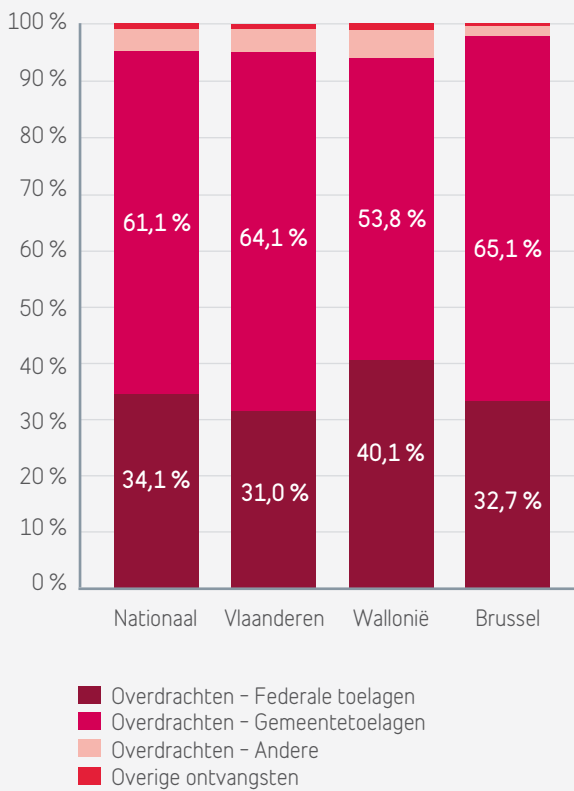
De structuur van de ontvangsten geeft een idee van de soort ontvangsten. Zo is 99 % van de exploitatieontvangsten van de politiezones afkomstig van de andere bevoegdheidsniveaus, vooral van de gemeenten die deel uitmaken van de zones (61,1 %) en van de federale overheid (34,1 %). De gemeentetoelagen samen dienen om te komen tot een begrotingsevenwicht voor de zone. De eigen financiering door de zones is dus verwaarloosbaar met een aandeel van slechts 1 % (alle ontvangsten uit prestaties samen, d.w.z. de rechtstreekse vergoedingen voor opdrachten van de zones en de schuldontvangsten, in hoofdzaak de opbrengst van thesauriebeleggingen).

Toch is het relatieve belang van de gemeentelijke en de federale toelagen niet homogeen, niet alleen tussen de regio's maar ook tussen de clusters van politiezones, zoals blijkt uit de twee grafieken op volgende blz.

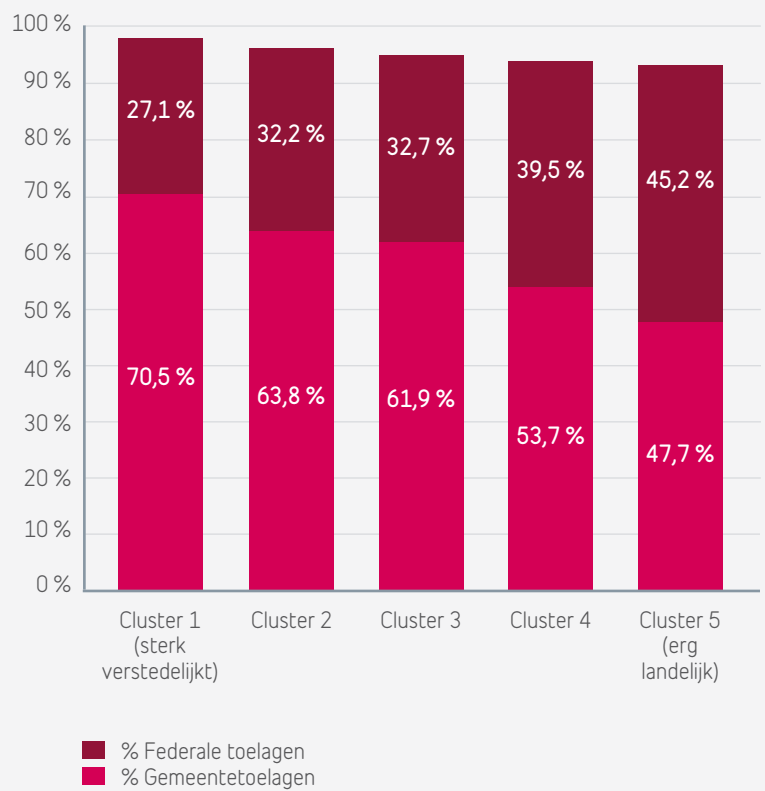
Structuur van de gewone ontvangsten van de politiezones - Begroting 2016

Gewone ontvangsten	In Mio EUR	In EUR/inw.	Vershil 2015-2016
Prestaties	19,2	2	0,05 %
Overdrachten	2 870,0	256	1,8 %
Federale en andere toelagen	1 098,5	98	1,9 %
Gemeentetoelage	1 771,5	158	1,7 %
Schulden	9,6	1	4,1 %
Totale ontvangsten	2 898,8	259	1,8 %
Vlaanderen	1 465,1	227	1,9 %
Wallonië	891,9	248	2,1 %
Brussel	541,9	461	1,1 %

Structuur van de gewone ontvangsten van de politiezones per regio - Begroting 2016



Relatief belang van de gemeentelijke en de federale toelagen volgens verstedelijkingsgraad (clusters) - Begroting 2016



De gemeentelijke toelage in Brussel en in Vlaanderen is het grootst met een aandeel in de totale exploitatie-ontvangsten van respectievelijk 65 % en 64 %. In Wallonië ligt die verhouding op slechts 53,8 % en wordt het verschil met de andere gewesten ruimschoots gecompenseerd door het gewicht van de federale dotatie (40 % tegen 33 % in Brussel en 31 % in Vlaanderen). Dat kan worden verklaard door het overwicht in Wallonië van de zones in een landelijke omgeving.

We stellen immers een rechtstreeks verband vast tussen de verstedelijkingsgraad en het relatieve aandeel van de gemeentelijke en federale dotaties in de totale ontvangsten van de politiezones. Hoe meer verstedelijkt een zone is (cluster 1), hoe groter de gemeentelijke dotatie in verhouding tot de federale dotatie. Zo hangen de zones van cluster 1 (die sterk verstedelijkt zijn) voor 71 % af van de dotaties van de gemeenten die er deel van uitmaken en voor 27 % van de federale toelagen. De zones van cluster 5 (die erg landelijk zijn) vertonen een relatief evenwichtige financiering tussen de gemeentelijke dotaties (48 %) en de federale dotaties (45 %).

Gewone uitgaven van de politiezones

In de begroting 2016 van de politiezones belopen de gewone uitgaven 2 883 miljoen EUR of 257 EUR per inwoner (zie tabel hieronder). Er is wel sprake van regionale verschillen. Met 463 EUR per inwoner tonen de zones van het Brusselse Gewest het hoogste uitgavniveau, gevolgd door de Waalse zones (248 EUR per inwoner) en de Vlaamse zones (225 EUR per inwoner). Logischerwijze stemt die rangschikking overeen met die van de ontvangsten.

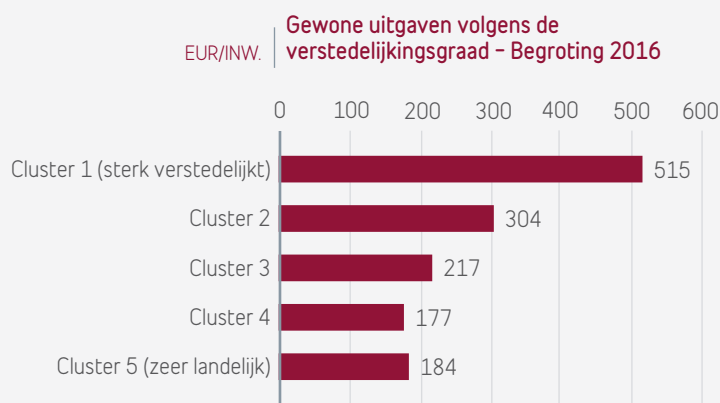
Uitgedrukt in EUR per inwoner zijn er eveneens specifieke kenmerken volgens de verstedelijkingsgraad, zoals blijkt uit onderstaande grafiek. In het algemeen nemen de uitgaven af met de verstedelijkingsgraad, net als de de facto-ontvangsten. Zo noteren de zones van cluster 1 (sterk verstedelijkt) een gemiddeld uitgavniveau van 515 EUR per inwoner, wat bijna drie keer meer is dan de zones van cluster 5 (zeer landelijk) met gemiddeld 184 EUR per inwoner. Alle Brusselse zones bevinden zich in clusters 1 en 2.

De gewone uitgaven nemen toe met 2 % ten opzichte van de begroting 2015, wat lichtjes sneller is dan de groei van de ontvangsten. Hoewel de uitgavengroei voor de Vlaamse en de Waalse zones erg dicht bij elkaar ligt (2 %), vertragen de uitgaven van de Brusselse zones, ze nemen slechts toe met 1,1 %.

De lonen en de vergoedingen van de meer dan 33 000 VTE in dienst van de politiezones nemen niet minder dan 2 478 miljoen EUR voor hun rekening of 86 % van de totale uitgaven van de zones. Het is die categorie van uitgaven die grotendeels het groeitempo van de uitgaven van de zones bepaalt (d.w.z. 2 % groei tussen 2015 en 2016, net als voor de totale uitgaven). De werkingsuitgaven vormen de tweede uitgavenrubriek, met een aandeel van 10,5 % van het totaal en een matige groei in vergelijking met 2015 (+1,1 %).

Structuur van de gewone uitgaven van de politiezones - Begroting 2016

Gewone uitgaven	In Mio EUR	In EUR/inw.	Vershil 2015-2016
Personeel	2 478,1	221	2,0 %
Werking	301,8	27	1,1 %
Overdracht	22,5	2	7,4 %
Schuld	80,6	7	3,8 %
Totale uitgaven	2 882,9	257	2,0 %
Vlaanderen	1 448,9	225	1,9 %
Wallonië	890,2	248	2,1 %
Brussel	543,9	463	1,1 %



Investerings van de politiezones

De politiezones investeren elk jaar om de uitrusting en de infrastructuur te moderniseren of in stand te houden, wat noodzakelijk is voor hun administratieve organisatie en voor de uitoefening van de veiligheidstaken: commissariaat, interventievoertuigen, kantoorbenodigdheden ...

Voor 2016 trekken de politiezones in de buitengewone begroting een bedrag uit van 192,4 miljoen EUR voor investeringen, of 17,2 EUR per inwoner (zie tabel hiernaast). De Vlaamse zones tekenen voor 54 % van dit globaal budget, gevolgd door de Waalse en de Brusselse zones met resp. 31 % en 16 %. Ook hier zijn het de Brusselse zones die, uitgedrukt in EUR per inwoner, opvallen met relatief hoge investeringsuitgaven van 25,6 EUR per inwoner tegen gemiddeld 16 EUR per inwoner in de andere gewesten.

Investerings van de politiezones: totaal budget en regionale indeling – Begroting 2016

	In Mio EUR	In %	In EUR/inw.
Totaal	192,4	100 %	17,2
Vlaanderen	103,1	54 %	16,0
Wallonië	59,3	31 %	16,5
Brussel	30,0	16 %	25,6

Financiële situatie van de politiezones

Voor het begrotingsjaar 2016 noteren de politiezones samen een overschot voor het eigen dienstjaar van 15,9 miljoen EUR of 1,4 EUR per inwoner (zie tabel hiernaast). Met het saldo van de overboekingen en het saldo van de vorige dienstjaren erbij geteld, vertoont het saldo voor het algemeen totaal een overschot van 19,2 miljoen EUR of 1,7 EUR per inwoner.

We zien ook sterke regionale verschillen in de financiële situatie van de politiezones (zie tabel hieronder).

Financiële situatie – Begroting 2016

	In Mio EUR	In EUR/inw.
Eigen dienstjaar		
Ontvangsten	2 898,8	258,6
Uitgaven	2 882,9	257,2
Saldo	15,9	1,4
Algemeen totaal		
Ontvangsten	3 026,7	270,0
Uitgaven	3 007,5	268,3
Saldo	19,2	1,7

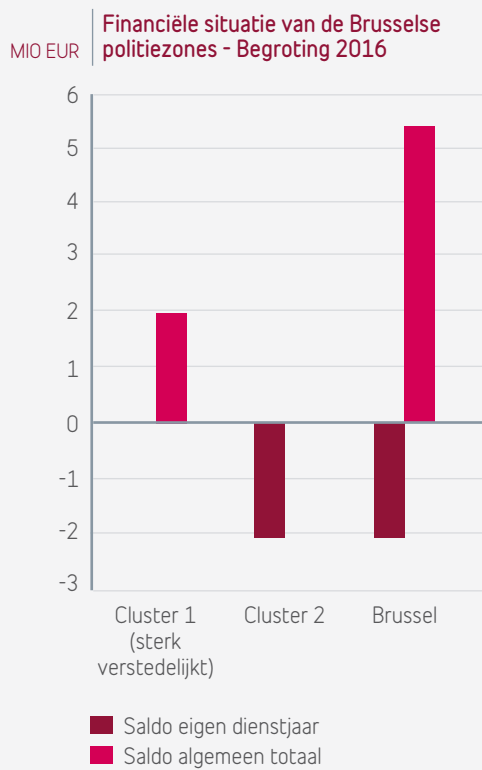
Financiële situatie van de politiezones per regio – Begroting 2016

	Vlaanderen		Wallonië		Brussel	
	In Mio EUR	In EUR/inw.	In Mio EUR	In EUR/inw.	In Mio EUR	In EUR/inw.
Saldo eigen dienstjaar	16,2	2,5	1,7	0,5	-2,1	-1,7
Saldo algemeen totaal	20,5	3,2	-6,6	-1,8	5,3	4,5

De **Brusselse zones** begroten een klein tekort voor het eigen dienstjaar (-2 miljoen EUR of -1,7 EUR per inwoner), terwijl zij voor het saldo algemeen totaal een overschot blijven aanhouden (+5,2 miljoen EUR of 4,5 EUR per inwoner).

De **Vlaamse politiezones** noteren de meest comfortabele financiële situatie, met een overschot zowel voor het eigen dienstjaar (16,2 miljoen EUR of 2,5 EUR per inwoner) als voor het saldo algemeen totaal (20,5 miljoen EUR of 3,2 EUR per inwoner).

De **Waalse zones** daarentegen geven een omgekeerd beeld te zien, nl. een overschot van 1,7 miljoen EUR (0,5 EUR per inwoner) voor het eigen dienstjaar en een tekort van 6,5 miljoen EUR voor het saldo algemeen totaal (-1,8 EUR per inwoner).





Gemeenten



Provincies



OCMW's



Politiezones



Hulpverleningszones

Deze studie werd gerealiseerd door:

Anne-Leen Erauw, Arnaud Dessoy
en Geoffrey Filleul
Research Belfius Bank
Tel.: 02 222 56 10
E-mail : belfius-research@belfius.be

De studie alsook de bijbehorende statistieken
kunnen geraadpleegd worden op Publink en
op www.belfius.be/onzestudies.

